

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة
ميدانية

م.م. ئيمان پشتيوان بكر^(١)

Eman.pshtiwan@chu.edu.iq

ا.م.د. زانا عوسمان محمد^(١)

Zana.othman@chu.edu.iq

م.م. ئارام كريم احمد^(١)

aram.karim@chu.edu.iq

^(١) قسم التربية الخاصة، كلية التربية، جامعة جرموو، 46023، السليمانية، اقليم كردستان-
العراق

الكلمات المفتاحية: التربية الخاصة، الرضا عن الذات، الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة.

كيفية اقتباس البحث

بكر، ئيمان پشتيوان، زانا عوسمان محمد، ئارام كريم احمد، قياس مستوى الرضا عن الذات
لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية، مجلة مركز بابل للدراسات
الانسانية، حزيران ٢٠٢٦، المجلد: ١٦، العدد: ٦.

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف
والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث
ومشاركته مع الآخرين بشرط نسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو
استخدامه لأغراض تجارية.

Registered في
ROAD

مفهرسة في
IASJ

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات
الخاصة دراسة ميدانية

Measuring the Level of Self-Satisfaction among Parents of Children with
Special Needs

Asst. Lect. Eman Pshtiwan Bakr ⁽¹⁾

Eman.pshtiwan@chu.edu.iq

Asst. Prof. Dr. Zana Othman Mohammed ⁽¹⁾

Zana.othman@chu.edu.iq

Asst. Lect. Aram Karim Ahmad ⁽¹⁾

aram.karim@chu.edu.iq

⁽¹⁾ Department of Special Education, College of Education, Charmo
University, 46023, Sulaymaniyah, Kurdistan Region-Iraq

Keywords : Special Education, Self-satisfaction, Children with Special
Needs.

How To Cite This Article

Bakr, Eman Pshtiwan, Zana Othman Mohammed, Aram Karim Ahmad,
Measuring the Level of Self-Satisfaction among Parents of Children with
Special Needs ,Journal Of Babylon Center For Humanities Studies, june
2026, Volume:16, Issue 6.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.](#)

Abstract

The objective of this study is to assess the level of self-satisfaction among parents of children with special needs, and to determine this level based on the variables of gender, age, and educational attainment. The study population comprised parents of children with special needs in the center of Chamchamal district. A purposive random sample of (103) parents was selected, consisting of (61) mothers and (42) fathers. To achieve the study's objectives, the researchers adopted a descriptive-analytical approach. The research instrument consisted of a 13-item questionnaire, which was administered after establishing its psychometric

properties. Appropriate statistical tools were subsequently utilized for data presentation, analysis, and interpretation.

The study yielded the following results:

- **Overall Level:** The level of self-satisfaction among parents of children with special needs was not statistically significant, with the calculated T-value being (0.815) compared to the tabulated T-value of (2.023).
- **Gender Variable:** No statistically significant differences were found in the level of self-satisfaction based on gender, as the calculated T-value was (1.557) against the tabulated T-value of (2.023).
- **Age Variable:** No statistically significant differences were observed regarding the age variable.
- **Educational Attainment Variable:** A statistically significant difference was detected in favor of educated parents, who obtained a mean score of (42.327), whereas the mean score for illiterate parents was (41.119).

In light of these findings, the study put forward several **recommendations**, including: establishing a free psychological support and counseling center for parents in Chamchamal district, providing dedicated salaries or financial aid to alleviate the financial burden on parents, organizing specialized seminars for parents regarding proper child upbringing, and encouraging relevant authorities to offer enhanced services to this segment of society.

ملخص البحث

تهدف الدراسة الحالية إلى التعرف على مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة، ومعرفة مستوى الرضا عن الذات لديهم وفقاً لمتغيرات الجنس، والعمر، والمستوى التعليمي. اشتمل مجتمع الدراسة على والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة في مركز قضاء جمجمال، واختيرت عينة الدراسة بالطريقة العمدية العشوائية، حيث تكونت من (١٠٣) فرداً، بواقع (٦١) أمّاً و(٤٢) أباً. ولتحقيق أهداف الدراسة، استخدم الباحثون المنهج الوصفي التحليلي، وتمثلت أداة الدراسة في استبانة مكونة من (13) فقرة، جرى تطبيقها بعد التحقق من خصائصها السايكومترية، ومن ثم استخدام الأدوات الإحصائية اللازمة لعرض البيانات، تحليلها وتفسيرها. وتوصلت الدراسة إلى النتائج الآتية:

بشكل عام: تبين عدم وجود دلالة إحصائية لمستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة؛ إذ بلغت قيمة "ت" (T-value) المحسوبة (٠,٨١٥)، وهي أقل من القيمة الجدولية البالغة (2.023).

متغير الجنس: أظهرت النتائج عدم وجود فروق ذات دلالة إحصائية في مستوى الرضا عن الذات تبعاً لمتغير الجنس، حيث بلغت قيمة "ت" المحسوبة (١,٥٥٧) مقارنة بالقيمة الجدولية البالغة (2.023)، متغير العمر: تبين عدم وجود فروق ذات دلالة إحصائية تعزى لمتغير العمر. متغير المستوى التعليمي: أظهرت النتائج وجود فروق ذات دلالة إحصائية

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

لصالح المتعلمين، حيث بلغ متوسطهم الحسابي (٤٢,٣٢٧)، في حين بلغ المتوسط الحسابي لغير المتعلمين (41.119). وفي ضوء هذه النتائج، قدمت الدراسة عدة توصيات، منها: افتتاح مركز مجاني للدعم النفسي والإرشاد الأسري للوالدين في قضاء جمجمال، توفير رواتب أو مساعدات مالية خاصة لتخفيف العبء عن كاهل الوالدين، عقد ندوات خاصة للآباء والأمهات حول التربية السليمة للأطفال، فضلاً عن حث الجهات المعنية على تقديم المزيد من الخدمات لهذه الشريحة.

پیوانه کردنی ناستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداویدیستی تایبته توژیینه وهیه کی مهیدانیه

م.ی. ئیمان پشتیوان بکر^(١)
Eman.pshtiwan@chu.edu.iq

پ.ی.د. زانا عوسمان محمد^(١)
Zana.othman@chu.edu.iq

م.ی. ئارام کریم احمد^(١)
aram.karim@chu.edu.iq

^(١) بهشی پهروهردی تایبته، کۆلیژی پهروهرده، زانکۆی چهرموو،
٤٦٠٢٣ چه مچه مال/سلیمانی، ههریمی کوردستان-عێراق.
پوخته

ئامانجی توژیینه وهیه که بریتییه له زانیی ناستی رازیوونی خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداویدیستی تایبته، زانیی ناستی رازیوونی خود له لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداویدیستی تایبته بهیچی گۆراوی رهگهز و ته مه ن و خوینده واری، کۆمه لگهی توژیینه وهیه که بریتییه له و دایک و باوکانه ی که مندالی خاوهن پیداویدیستی تایبته تیان ههیه له ناوهندی قهزای چه مچه مال، نموونه ی توژیینه وهیه که بهشیوه ی ههرمه کی مه به ستدار وه رگهرا بریتییه له (١٠٣) کهس پیکهاتبوون (٦١) دایک و (٤٢) باوک، بۆ به دیهینانی ئامانجه کانی توژیینه وهیه که، توژیهران ریبازی وه سفی شیکاریان به کارهیناوه، ئامرازی توژیینه وهیه که پیکهاتوو له فۆرمی پاپرسی که له (١٣) برکه پیکهاتوو، پاشان تایبته تمه ندیه سایکۆمیتیه کانی بۆ ده رهینراوه و دواتر جیه جیکراوه، ئه نجا ئامرازی ئاماری پیویست بۆ خسته پروو و شیکردنه وه و رافه کردنی به کارهینراوه.

توژیینه وهیه که گه یشته ئه م ئه نجامانه:

بهشیوهیه کی گشتی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداویدیستی تایبته به لگه دار نیه و به جۆریک که به های تائی (T-value) هه ژمارکراو یه کسان بووه به (٠,٨١٥) و تایی خسته ی یه کسان بووه به (٢,٠٢٣). سه بارهت به ئامانجی دووه ده رکهوت جیاوازی ئاماری به لگه دار نیه له ناستی رازیووندا له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداویدیستی تایبته بهیچی گۆراوی رهگهز به جۆریک که به های تائی هه ژمارکراو یه کسان بووه به (١,٥٥٧) و تایی خسته ی یه کسان بووه به (٢,٠٢٣). سه بارهت به ئامانجی سییه م گۆراوی ته مه ن جیاوازی ئاماری به لگه دار نیه، ههروه ها سه بارهت به ئامانجی چواره م بۆ گۆراوی خوینده واری ده رکهوت که جیاوازی ئاماری به لگه دار ههیه و له بهرزه وهندی خوینده واران بوو

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

كهناوهندی ژمیری (۲۰۲۷)، هاوکات ناوهندی ژمیری نهخوئندهواران بریتی بوو له (۱۱۹، ۴۱)

له بهر روښنايي نه نجامه کان، توژینه وه که چهند راسپارده په کی خسته ورو، له وانه: کردنه وهی سته نته ری پالېشتی دهر وونی و راوژگاری خوړایې بو دایک و باوکان له قه زای چه مچه مال و دابینکردنی مووچه یان هاوکاری دارایې تایبته بو که مکړنه وهی فشاری سهر شانی باوان و سازدانی سیمیناری تایبته بو دایکان و باوکان سه باره ت به په ورو ددهی دروستی مندال، و هاندانی لایه نه په یوه نندیداره کان بو خزمه تکردنی زیاتری ته م توژه.

کللی وشه کان: په ورو ددهی تایبته، رازیوون له خود، مندالانی خاوهن پیداوېستی تایبته

پېشه کی

خیزان به یه کیک له گرنگترین دامه زراوه کومه لایه تییه کان داده نریت و بناغهی سهره کی پیکه یتانی کومه لگه یه. له ناو ته م چوارچیه ده، دایک و باوکان روژیکې بنه رته ده گیرن له په ورو دده کردن و ئاراسته کردن مندالنه کانیان به ره وه داهاتوویه کی دیارو روژن. له دایک بوونی ههر مندالیک گورانکاریه کی گه وره له ژیانی خیزانیدا دروست ده کات، به لام کاتیک مندالیک به خاوهن پیداوېستی تایبته وه له دایک ده بیت، ته م گورانکاریانه قورستر و ئالوژتر دهن. دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوېستی تایبته روو به پرووی کومه لیک ئالنگاری نوی ده بنه وه که کاریگه ری له سهر لایه نه جیاجیاکانی ژیانیان داده نیت، له وانه باری دهر وونی، کومه لایه تی، و ئابووری. و روژنیری و جیهان بینیان به ته وای ده گوړیت. یه کیک له و چه مکه دهر وونیه گرنگه ی که له بواره د جیکه ی بایه خه، رازیوون له خود ه. (التقبل الزات) لیکوئینه وه و توژینه وه له ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوېستی تایبته گرنگیه کی زوری هه یه، چونکه ته وان به رده وام له ژیر فشار و ئالنگاری دهر وونی و کومه لایه تیدان. ته م توژینه وه یه هه ول ده دات تیشک بخاته سهر ته م بابه ته و لایه نه جیاجیاکانی بېشکنیت، به له بهر چاوگرتنی ته و بارودوخه تایبته ی که ته م دایک و باوکانه تیدا ده ژین و ته زمونی ده که ن.

۱-۱: کیشه ی توژینه وه که:

پروسه ی په ورو دده کردن و به خپوکردنی مندالانی خاوهن پیداوېستی تایبته پروسه یه کی ئالوژ و پر ئالنگاریه. دایک و باوکان له م ریگیه دا روو به پرووی کومه لیک کوپ و ته گه ره ی جوړاو جوړ ده بنه وه که کاریگه ری به رچاو له سهر ته ندروستی دهر وونی و ئاستی رازیوونیان له خود داده نیت. ته م ئالنگاریانه ته نها له لایه نی سۆزداری و دهر وونیدا کورت نابنه وه، به لکو لایه نه کانی کومه لایه تی، ئابووری، و په ورو دده ییش ده گرنه وه. له هه ری می کوردستاندا، وه ک به شیک له کومه لگه ی روژه لاتی ناوه راس ت، ته م ئالنگاریانه ره هندی کی تایبته یان هه یه که په یوه سته به کلتور و دابونه ریتی کومه لایه تی، ئاستی هو شیری گشتی، و ته و خزمه تگوزاریه ته ندروستی و په ورو دده ییانه ی که بو ته م توژه له کومه لگه دا به رده ستن.

یه کیک له کیشه سهره کییه کان په یوه سته به چه مکی خو قبو و لکردنی دایک و باوکانه وه. هه بوونی مندالیکې خاوهن پیداوېستی تایبته ده بیت هه ی دروست بوونی کومه لیک هه سستی

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

نهريئي له لاين (وهك ههستكردن به بيتوانايي، تاوانباري، يان لومه كردني يه كتر)، ئهمهش كاريگه ربي نهريئي له سهر ويتهى خود لاي ئهوان دروست دهكات و له ئه نجامدا ئاستي رازيبوونيان له خود كه م دهكاتوه. له لايه كي تره وه، هيشتا له ناو كومه لگه دا ئاستي هوشياربي پيوست بووني نيبه و زورجار ئه م خيزانانه رووبه پرووي تيروانييني نهريئي و په له ي كومه لايه تي (Social Stigma) ده بنه وه، ئهمهش فشاريكي دهرووني زياده بو دايك و باوكان دروست دهكات و واين ليدهكات تيروانيينان بو خودي خويان لاواز بيت (احسان، ٢٠٢٥، ل. ١٥).

ههروه ها (الزهراني، ٢٠١٩، ١٢٨) له تويزينه وه كه ي دا ئماژه ي كردوه به كومه ليك گرتي دهروني و كومه لايه تي لاي خيزاني كه ساني خاوه ن پيداويستي تايبه ت وه زورينه ي ئه م گرفتانهش كاريگه ري راسته وخويان له سهر ئاستي رازيبوون له ژيان و رازيبوون له خود لاي ئه م دايك و باوكانه ههيه كه مندالي خاوه ن پيداويستي تايبه ت يان ههيه .

به له بهرچاوگرتني كه مي تويزينه وه ي زانستي له م بواره دا له سهر ئاستي ناوخو، ئه م تويزينه وه يه ههول دهكات وه لامي ئه م پرسيا ره سهره كييه بداته وه: ئاستي رازيبوون له خود (Self-satisfaction) لاي دايك و باوكاني مندالاني خاوه ن پيداويستي تايبه ت له قه زاي چه مچه مال چه نده؟ ئايا به يتي گورا وه كان هيج جياوازيه ك ههيه؟ وه له خواره وه خراوته روو:

١- ئاستي رازيبوون له خود لاي دايك و باوكاني مندالاني خاوه ن پيداويستي تايبه ت به شيويه كي گشتي له چي ئاستيكدايه؟

٢- ئاستي رازيبوون له خود لاي دايك و باوكاني مندالاني خاوه ن پيداويستي تايبه ت به يتي گوراوي ره گهز (باوك يان دايك) له چي ئاستيكدايه كاميان نرخاندنيان بوخويان زياتره و زيتار خويان بي قبوله؟

٣- ئاستي رازيبوون له خود لاي دايك و باوكاني مندالاني خاوه ن پيداويستي تايبه ت به يتي گوراوي ته مهن؟

٤- ئاستي رازيبوون له خود لاي دايك و باوكاني مندالاني خاوه ن پيداويستي تايبه ت به يتي گوراوي (خوينده واري)؟

٢-١: گرنگي تويزينه وه كه:

له پرووي تيوريه وه:

١- ليكولينه وه له م كيشه يه گرنگه بو تيگه شتن له باري دهرووني ئه م تويزه .

٢- دهوله مه ندي كردني ئه ده بيات و تويزينه وه ي كوردي له م بواره دا .

٣- به ستنه وه ي چه ند چه ميكي دووبواري جياوازي وهك (دهروونزاني گشتي و پهروه رده ي تايبه ت)

٤- تويزينه وه كه يارمه تيده ره بو تيگه شتن له كاريگه ري دهرووني هه بووني منداليكي خاوه ن پيداويستي تايبه ت له سهر دايك و باوك، به تايبه تي له په يوه ندي به قبول كردني خويان و روژه كانiane وه.

قیاس مستوی الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

گرنگی له پرووی کرداریه وه (پراکتیکیه وه)

۱- گرنگیه کی کرداریشی ههیه بو داریشتنی بهرنامه ی پشتیوانی و راویژکاری گونجاو که یارمه تیدر بیت له بهر زکردنه وهی ئاستی تهندروستی دهروونی و رازیوونیان له خود، که له کوتاییدا خزمهت به باشترکردنی ژبانی منداله کانیشیان دهکات.

۲- کردنه وهی گری کویره کانی کومه لگاوه و لدان بو فراهم کردنی خوشگوزهرانی کومه لایه تی

۳- باشکردنی دوخی که سو کاری مندالانی خاوهن پیداوایستی تایبتهت (دهسته پاچه) نه بوون به رامبه ر ئه و دوخه ی که تیدان

۴- نه نجامه کانی توژیینه وه که ده توانن یارمه تیدر بن له داریشتنی پروگرامه کانی راویژکاری و دهروونی بو دایک و باوکان که یارمه تییان ده دات له چویتی بهر نه نگاریوونه وه ی گرفته کانیان چوینیته باشترکردنی ژبانی خیزانیان.

۱-۳: ئامانجه کانی توژیینه وه که:

۱- زانینی ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوایستی تایبتهت به شیوهیه کی گشتی.

۲- زانینی ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوایستی تایبتهت به پێ گۆراوی ره گهز (باوک یان دایک) .

۳- زانینی ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوایستی تایبتهت به پێ گۆراوی ته مه ن سه رو ۴۰ سال خوار ۳۰ سال ؟

۴- زانینی ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوایستی تایبتهت به پێ گۆراوی (ئاسته ی خوینده واری) .

۱-۴: سنووری توژیینه وه که:

• سنووری جوگرافی: نه نجامدانی ئه م توژیینه وهیه تایبتهت ده بیت به ناوه ندی قه زای چه مچه مال له پارێزگای سلیمانی.

• سنووری کاتی: توژیینه وه که له سالی خویندن (۲۰۲۵-۲۰۲۶) نه نجامدرا.

• سنووری مرویی: ته نها ئه و دایابانه به شداری ئه م توژیینه وهیه ده که ن که خاوهنی مندالی خاوهن پیداوایستی تایبتهتن.

• سنووری بابتهتی: رازیوونی خود له لای دایابانی مندالانی خاوهن پیداوایستی تایبتهت.

۱-۵: چه مکه کانی توژیینه وه که:

یه که م چه مکی خود: (Self-acceptance)

پیناسه ی (أبو حلاوه, ۲۰۲۴):

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

پیناسه‌ی ده‌کات به کۆمه‌لێک باوه‌رو تێروانیی رێکخراو و گونجاو که تاک ده‌باره‌ی خۆی هه‌یه‌تی. (أبو حلاوه، ٢٠٢٤، ل. ٨).
(بخش، ٢٠٠٨) پیناسه‌ی ده‌کاته به:

پروسه‌ی هه‌سه‌نگاندنی بیروباوه‌رو ئاراسته‌ی تاک سه‌باره‌ت به خودی خۆی تێروانییه‌کانی. بخش، ٢٠٠٨، ٦٣.
پیناسه‌ی (Myers & Twenge, 2013):

چه‌مکی خود بریتیه له "کۆمه‌لێک بیروباوه‌ر که مروف له‌باره‌ی خۆیه‌وه هه‌یه‌تی (Myers & Twenge, 2013, 69).
پیناسه‌ی کرداری توێژه‌ران:

بریتیه له تیگه‌یشتنی گشتگیری تاک بو خودی خۆی که له ئەزموونه‌کان و کارلیکه‌کانی له‌گه‌ڵ ژینگه‌دا گه‌شه‌ی کردووه.

دووهم: (Self-Satisfaction) رازیبوون له خود
پیناسه‌ی (فه‌می، ١٩٧١):

بریتیه له رێکخستنی خودی و په‌یوه‌ندییه ناوه‌کییه‌کان که له‌سه‌ر بنه‌مای په‌زنامه‌ندی تاک له خودی خۆی و دوورکه‌وتنه‌وه له رق و بیزاری لێ هه‌وکات نه‌بوونی ململانی و گرژپی ده‌روونی. أبو حلاوه، ٢٠٢٤، ل. ٢).
(زه‌ران، ٢٠٠٥) پیناسه‌ی ده‌کات به:

رازیبوون له خود بریتیه له "هه‌ستێکی ئه‌رینی و دۆخێکی سۆزدارییانه‌ی ناوه‌کی که تاک ئەزموونی ده‌کات، که تێیدا هه‌ست به ئاسووده‌یی، دڵنایی و قبوولکردنی خودی خۆی ده‌کات وه‌ک ئه‌وه‌ی که هه‌یه، له‌گه‌ڵ داننان به تواناکان و قبوولکردنی که‌موکورتیه‌یه‌کان. "ئهم دۆخه‌ و ده‌کات تاک بتوانیت به شێوه‌یه‌کی ئه‌رینی مامه‌له له‌گه‌ڵ ژیان و ده‌رووبه‌ریدا بکات.
(زه‌ران، ٢٠٠٥، ٩٨)
پیناسه‌ی (حجازی، ٢٠١٥):

رازیبوون له خود بریتیه له "پروسه‌یه‌کی ده‌روونی که تێیدا تاک هه‌سه‌نگاندنیکی گشتی بو خودی خۆی ده‌کات و ده‌گاته ئه‌و بروایه‌ی که بوونه‌وه‌ریکی به‌هاده‌ره و شایه‌نی رێزه، ئه‌مه‌ش له رێگه‌ی هاوسه‌نگیه‌ک له‌نیوان 'خودی ئایدیالی' (ئه‌وه‌ی ده‌یه‌وێت ببێت) و 'خودی راسته‌قینه' (ئه‌وه‌ی که هه‌یه) به‌ده‌ست دێت. " (حجازی، ٢٠١٥، ١٥٢):

پیناسه‌ی کرداری توێژه‌ر : توێژه‌ران پیناسه‌ی ده‌کهن به ئه‌و نمره‌یه‌ی که دایکان یان باوک‌ان وه‌ری ده‌گرن له‌ئه‌نجامی وه‌لام دانه‌وه‌ی فۆرمی راپرسی (چه‌مکی رازیبوون له خود)

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

سَيِّهَم : دايك و باوكانى مندالانى خاوهن پيداويستى تايبهت (دايابى مندالانى خاوهن پيداويستى تايبهت)

پيناسهى دهروونى-كۆمهلايهتى:

توئىتىك له دايك و باوكان كه رووبهرووى كۆمهلايك ئالنگارى تايب و بهرچاوى دهروونى، كۆمهلايهتى، و دارايى دهبنهوه كه له ئه نجامى بهرپرسيارىتى پهروهردى مندالانى خاوهن پيداويستى تايبهتهوه سه رچاوه ده گرن، و كاريگه رى له سه ر خو شگوزهرانى و ئاستى رازيبوونيان له ژيان داده نيت (. (تغريد، ۲۰۱۹، ۵۴۷)

پيناسهى (Turnbull et al., 2006).

بريتيه له و دايك و باوكانه ن كه مندالانى خاوهن پيداويستى تايبه تيان ههيه كه به هۆيه وه رووبهرووى فشار و ئالنگارى دهروونى، كۆمهلايهتى و ئابوورى جياواز دهبنهوه به هۆى پيويستيه كاني منداله كه يانه وه (Turnbull et al., 2006, p. 5).

پيناسهى كردارى:

سه رجه م ئه و دايك و باوكانه ده گريته وه مندالانى خاوهن پيداويستى تايبه تيان ههيه و وه ك نموونهى توئىينه وه به ژدارن له م توئىينه وه يه دا

چواره م : مندالى خاوهن پيداويستى تايبهت:

پيناسهى (قه ره چه تانى، ۲۰۱۵، ۲۵):

مندالى خاوهن پيداويستى تايبهت به و منداله دهوترىت كه له رووى جهسته يى، ژيرى (ئه قلى)، دهروونى، كۆمهلايهتى يان زمانه وانويه وه جياوازه له مندالى ئاسايى و هاوته مه نى خو ي. ئه م جياوازيه ده توانىت له ئاستىكى بهرزدابىت (به ره دار) يان له ئاستىكى نزمتردا بىت، به جوړىك كه وا ده كات پيويستى به چاودىرى و خزمه تگوزارى پهروهردى و ته ندروستى تايبهت هه بىت بو ئه وهى بتوانىت به باشترين شيوه گه شه بكات و توانا كاني خو ي بخاته گه ر. " (قه ره چه تانى، ۲۰۱۵، ۲۵)

۲- چوارچىوهى تيورى و توئىينه وه كاني بيشتر:

۱-۲: چوارچىوهى تيورى:

يه كه م: چه مكي خود به يى تيوريه كاني دهروونزانى

چه مكي خود يه كيكه له چه مكه بنه ره تيبه كاني بوارى دهروونناسى و چه ندين تيورى له سه ر بنيات نراوه. ليره دا ئماژه به دوو له گرنگترين تيوريه كان ده كه ين:

أ. تيورى خودى كارل روجهرز (Carl Rogers Self-Theory):

كارل روجهرز، يه كيكه له پيشه ننگه كاني قوتا بخانهى مرو فكه را (Humanistic Psychology) چه مكي خود (Self-Concept) به سه ره كى ترين به شى كه سايه تى داده نيت. لاي

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

رؤجهرز، خود له ئه نجامی کارلێکی نێوان تاک و ژینگه که یه وه دروست ده بێت. تیۆرییه که ی له سه ره چهن د بنه مایه ک دامه زراوه (ملاتاهیر، ٢٠٢٢، ١٨٩)

پێکهاته کانی خود: رؤجهرز پێ وایه که خود له سی به شی سه ره کی پێکدێت

خودی راسته قینه (Real Self): بریتیه له وه به شه که سیته ی ئیمه له راستیدا ههین، به هه موو توانا و که م کوریه کانمانه وه.

خودی نمونه یی (Ideal Self): بریتیه له وه به شه که سیته ی که ئاره زوو ده کهین وابین . بریتیه له ئامانج و خواسته کانمان.

رێزی خود (Self-Esteem): ئه و بره به هایه یه که مروف به خوی ده یه خشی (شرقاوی، ٢٠٠٢، ١١٨)

دروستی دهروونی رازیوون له خود

ته ندروستی دهروونی و رازیوون له خود، به پێ بۆچوونی رؤجهرز، په یه وه سه ته به ئاستی گونجان و لیکچوونی نێوان خودی راسته قینه و خودی نمونه یی. هه رچه نده ئه م دوو خوده لیک نزیکتر بن، تاک هه ست به ئاسووده یی و رازیوون زیاتر ده کات. به لام کاتیک که لێنیک و دوریه ک گه وه له نێوانیاندا هه بێت، تاک تووشی ده لپاوکی و نا ئارامی دهروونی ده بێت گرتی بۆ دروست ده بێت. (روجرز، ٢٠٠٥، ل. ٨٥)

پێویستی به رێز لێگرتن (Need for Positive Regard): رؤجهرز پێ وایه هه موو مروفیک پێویستیه کی بنه ره تی به خو شه ویستی، قبول کردن، و ریز لێگرتن هه یه له لایه ن که سانی دیکه وه . ئه مه کاریگه ری راسته وخوی له سه ر چۆنیه تی بنیاتنای چه مکی خود هه یه. کاتیک دایک و باوکیک به هوی هه بوونی مندالیک خاوه ن پێداویستی تایبه ته وه هه ست بکه ن ریز و قبول کردن کۆمه لایه تییان که م بووه ته وه، ئه مه ده توانیت زیان به چه مکی خودیان بگه یه نیت و نرخاندنی خودیان لا که م بکاته وه. (روجرز، ٢٠٠٥، ل. ٨٥)

ب. تیۆری هه رمی پێداویستیه کانی ئه براهام ماسلو (Abraham Maslows Hierarchy of Needs):

ماسلو، که ئه ویش په کیکه له دامه زرینه رانی قوتابخانه ی مروفکه رای ، پێ وایه مروفه کان کۆمه لیک پێداویستیان هه یه که به شیوه ی هه ره میک ریک خراون. بۆ که یشتن به ئاسته به رزه کان، ده بێت سه ره تا ئاسته نزمه کان تیر بکری. په کیک له ئاسته گرنگه کانی ئه م هه ره مه پێداویستی ریزگرتن (Esteem Needs)، که دوو به ش له خۆ ده گرت:

رێزگرتن له خود (Self-Esteem): هه ست کردن به به ها، متمانه به خو بوون، سه ره به خو یی، و ده سته که وت.

رێزگرتن له لایه ن ئه وانی تره وه: پێگه، ناوبانگ، و قبول کردن. (ماسلو، أبراهام، ٢٠٢٢، لا. ٧٥)

رازیوون له خود په یه ونه دیه کی به هیزی به تیرکردنی ئه م ئاسته وه هه یه. کاتیک دایک و باوکان هه ست ده که ن که له ئه رکی په روه رده کردنی منداله که یاندا سه رکه وتوو نین، یان کاتیک له لایه ن

كۆمەلگەۋە بە چاۋنىكى كەمىر سەير دەكرىن، ئاستى رېزگرتىيان بۆ خود دادەبەزىت و ئەمەش كارىگەرى نەرىنى لەسەر چەمكى رازىبوونيان لە خود دادەنەت.

رازىبوون لە خود بەيى تيۆرىيەكان

رازىبوون لە خود (Self-Satisfaction) ۋەك چەمكى سەرىخۆ بەتابەت باسى لىۋەنەكراۋە ، بەلكو زياتر ۋەك بەشەك يان دەرنەجامىك لە چوارچىۋە تيۆرىيەكانى گونجاني دەروونى و تەندروستى دەروونىدا باسى لىۋە كراۋە. رازىبوون لە خود بە يەككى لە گرنگرتىيان نىشانەكانى گونجاني كەسى (Personal Adjustment) دادەنەت (أبو حلاوة، ۲۰۲۴، ۵). ئەم گونجانە چەند رەھەندىكى ھەيە كە راستەوخۆ پەيوەستىن بە رازىبوون لە خودەۋە:

رازىبوون لە خود لای فرۆيد: مەملانى سى پىكەتەكە

فرۆيد پى وایە كەسايەت مەرۆف لە سى بەشى سەرىكى پىكەت، و رازىبوون لە خود پەيوەستە بەۋەى چۆن ئەم سى بەشە ھاوسەنگى رادەگرن: ئەو (Id) ھەو: (سەرچاۋەى ئارەزوۋە سەرتايى و بايۆلۆژىيەكانە كە داۋاي تىركردنى دەستبەجى ئەو ئارەزوۋانەدەكات. رازىبوون لىرەدا تەنھا تىركردنى غەرىزەكانە. من (Ego) الأنا: (بەشى عەقلاىى (زىرى) كەسايەتییە كە ھەول دەدات ھەزوو ئارەزوۋەكانى "ئەو" بە شىۋەيەكى گونجاۋ لە گەل واقىعدا بگونجىنىت و تىريان بكات. رازىبوون لىرەدا برىتییە لە "كاركردن لەسەرىنەماى لۆژىك" لە رىكخستى مەملانىكاندا. منى بالا (Superego) الأنا الأعلى: (نۆینەزايەت وىزدان و بەھا ئەخلاقیەكان دەكات. رازىبوون لىرەدا كاتىك دروست دەبىت كە تاك رەفتارەكانى لە گەل ئەم بەھايانەدا يەك بگرتەۋە. (منصور، ۲۰۰۳، لا، ۳۴)

رازىبوون ۋەك "ھاوسەنگى"

لای فرۆيد، رازىبوون لە خود (يان تەندروستى دەروونى) كاتىك بەدى دىت كە "من (Ego)" بتوانىت ھاوسەنگى لە نىوان داۋاكارىيە دژبەيەكەكانى "ئەو" و "منى بالا" و بۆەستىتەۋە ھاوسەنگى نىوانيان رابگرت. ئەگەر "منى بالا" زۆر كارا بىت، تاك تووشى ھەستكردن بە تاوان دەبىت و رازىبوون لە خود لاواز دەبىت. (منصور، ۲۰۰۳، لا، ۳۴)

تايبەت مەندىەكانى چەمكى خود:

چەمكى خود (Self-Concept) لە دەرووناسىدا كۆمەلىك تايبەتمەندى بنچىنەپى ھەيە كە ۋاي لىدەكات بىتتە بزۆينەرى (مۆتۆرى) سەرىكى بۆ ئاراستەكردنى رەفتارەكانى مەرۆف. لىرەدا گرنگرتىيان تايبەتمەندىيەكانى دەخەينە روو:

۱. فەربوون (Learned)

چەمكى خود زگماك نىيە، واتە مەرۆف كاتىك لەدايك دەبىت وینەيەكى لەسەر خۆدى خۆى نىيە، ئەم چەمكە لە رىگەى ئەزموونى ژيان و كارلىكى كۆمەلایەتییەۋە دروست دەبىت، فەيدباكى دەوروپەر (دايك، باوك، ھاۋرىيان) رۆلى سەرىكى دەگىرن لەۋەى مەرۆف چۆن پىناسەى خۆدى خۆى بكات.

۲. رىكخراۋ و سىستەماتىك (Organized)

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات

الخاصة دراسة ميدانية

خود تهنها کۆمه له زانیارییه کی پهرش و بلاو نییه، به لکو سیسته میکی ریکخواوه، مرؤف ههولده دات هه موو ئه و زانیارییه نهی ده ربارهی خوی ههیه تی به شیوهیه کی گونجاو پیکه وه گرێیان بدات، ئیمه مه یلمان ههیه ئه و زانیارییه وه رگیرین که له گه ل وینهی خۆماندا ده گونجین و ئه و زانیارییه فه رامۆش بکهین که درژی وینهی خۆمانن (بو پاراستنی سه قامگیری ده روونی).

٣. داینامیکی و گۆراو (Dynamic)

هه رچه نده خود بنه مایه کی جیگیری ههیه، به لام نه گۆر نییه، به گۆرانی ته مه ن، بارودۆخی ژیان و به ده سه تهینانی سه رکه و تن یان توو شبوون به شکستی نو، چه مکی خود گه شه ده کات و ده گۆریت، بو نموونه، چه مکی خودی مندالیک زۆر جیاوازه له چه مکی خودی هه مان که س کاتیک ده بیته هاوسه ر یان خاوه ن پیشه.

٤. فره ره هه ندی (Multi-dimensional)

خود تهنها یه ک لایه ن نییه، به لکو له چه ندين ئاستی جیاواز پیکدیت، وه ک: خودی جه سته یی: (چۆن له شیوهی خۆمان ده روانین؟)، خودی کۆمه لایه تی: (په یوه ندییه کانم له گه ل خه لک چۆن؟)، خودی ئه کادیمی یان پیشه یی: (تا چه ند له کاره که مدا کارامه م؟).

٥. پارێزگاری له خۆکردن (Protective)

مرؤف به سروشتی خوی دهیه ویت پارێزگاری له وینه پۆزه تیقه کهی خوی بکات، کاتیک زانیارییه ک دیت که هه ره شه له وینهی خود ده کات (وه ک ره خنه یه کی توند)، مرؤف په نا ده باته بهر "میکانیزمه کانی به رگری" بو ئه وهی هاوسه نگییه ده روونییه کهی تیک نه چیت. (معايته، ٢٠١٣، ل ١٤٤-١٤٥).

پوختهی تایبه تمه ندییه کانی خود له خشته ی ژماره (١)

تایبه تمه ندی	کورتیه ماناکه ی
که سییه (Subjective)	په یوه سته به تیروانیی خودی که سه که وه ، بابته تی نیه .
سه قامگیری (Stability)	تاراده یه ک جیگیره بو ئه وهی مرؤف هه ست به شوناسی خوی بکات.
کاریگه ری (Evaluative)	ته نها زانیاری نییه، به لکو "هه لسه نگاندن"یشه (ئایا من باشم یان خراب؟).

(معايته، ٢٠١٣، ل ١٤٤-١٤٥).

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

پوخته: ئيمه ئهو وئينه دهبينين كه كومه لگه بومان ده كيشيت، پاشان ئهو وئينه ده كهينه به شيك له ناسنامه ي راسته قينه خومان.

به شي دووهم / دايك و باوكاني مندالاني خاوهر پيداويستي تايهت:

چه مكي دايبابي مندالاني خاوهر پيداويستي تايهت له روانگه ي "ئهرگ و بهرپرسيارتيه وه" (چه مكي كومه لايه تي)

ئهو دايك و باوكانهن كه سه ره رشتي منداليك ده كه ن كه جياوازيه كي بهرچاوي هه بيت له گه شه ي (جهسته ي، عه قلى، يان هه ستي) به راورد به مندالاني ئاساي. ئهم دايك و باوكانه بهرپرسن له داينكردي ژينگه يه كي گونجاو و پشتگيري به كي بهرده وام كه يارمه تي منداله كه بدات بو گونجاندن له گه ل كومه لگه دا.

چه مكي دايبابي مندالاني خاوهر پيداويستي تايهت له روانگه ي "به رگري و گونجاندي دهرووني"

بريتيه له ويه كه خيزانيه ي كه رووبه رووي فشاريكي دهرووني و بارگرانيه ي كي سوزداري بهرده وام ده بنه وه به هو ي بووني منداليك كه پتويستي به چاوديري تايهت هه يه. ئهم دايك و باوكانه به هو ي ئهم نه زمونه تازه جياوازه وه، شيوازيكي تايهت له "به رگري دهرووني" (Resilience) بهرپيده ده ن بو مامه له كردن له گه ل قوناغه كاني به خيوكردني جگه ر گوشه كه يان. (كيطان ورزيم، ٢٠٢٣، لا ٦٧-٧)

ئالنگاريكاني دايك و باوكاني مندالاني خاوهر پيداويستي تايهت :

دايك و باوكي مندالاني خاوهر پيداويستي تايهت رووبه رووي بارودوخيني دهرووني و كومه لايه تي جياواز ده بنه وه كه واين ليده كات خاوهر كومه ليك تايهت مه ندي بن و چه ندين ئالنگاريان بيته رپيان.

ليره دا گرنگترين خاله كان به كورتي ده خينه روو:

يه كه م: ئالنگاريه كان:

فشاري دهرووني و سوزداري: هه ستركدن به خه موكي، دل راوكي، يان هه ستركدن به "تاوان" (Guilt) كه ئايا ئه وان كه مترخه م بوون له وه ي منداله كه يان به و شيوه يه يه.

ئالنگاري ئابووري: تيجووي زوري چاره سه ري پزيشكي، ده رمان، سه نته ره كاني راهينان و ئامي ري تايهت.

گوشه گيري كومه لايه تي: زورجار به هو ي تينه گه يشتي دهو روبه ر يان شه ر مكردي له ره فتاري منداله كه يان له ناو خه لكدا، په يوه ندييه كومه لايه تيه كانيان كه م ده كه نه وه.

فشاري جهسته ي: ماندوو بووني بهرده وام به هو ي پتويستي منداله كه به چاوديري ٢٤ كاترميري، كه ده بيته هو ي تيكچووني خه و و ته ندروستي دايك و باوكه كه. (منصور و قول، ٢٠٢١، لا ٤٩)

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

دوهم: تايبه تمهنديه دهروونيه كاني (Characteristics) دايك و باوكاني مندالاني خاوهن پيداويستی تايبهت :

سه ره راي سه ختيه كان، ئهم خيزانانه كومه ليك سيفه تي دهروونييان تيدا گه شه ده كات: پشوودريزي و ئارامي (Patience): توانايه كي سه رسوره يته ريان له بهرگه گرتن و چاوه پرواني زور بو ده رنه نجامي گورانكاريه كي زور كه م له منداله كانياندا .

هوشيارى دهرووني و پزيشكى: شاره زاييه كي زور پهيدا ده كه ن سه بارهت به دوخي منداله كه يان ، زورجار زانياريان له سه ر نه خوشيه كه له خه لكي ئاساي زورتره.

په يوه ندى خيزاني به هيز (يان داروخاو و داپراو): ئهم دوخه يان وا ده كات دايك و باوكه كه زور له يه ك نزيك ببنه وه بو رووبه رووبوونه وهى كيشه كان، يان به هوى زورى فشاره كانيانه وه گرفت و سه ختي ده كه ويته نيوان په يوه ندييه كانيان.

گوراني به هاكان: ديدگان بو ژيان ده گوريت؛ شته بچووكه كان (وهك بزهيه كي منداله كه يان يان وتي وشه يه ك) لاي ئه وان ده بيته گه وره ترين ده سكه وت. (محمد ، ٢٠١٩، لا ٣٧٩ - ٣٨٠)

ده ستيوهر داني پيشوه خته -تدخل المبكر (Early Intervention) رولي دايك و باوك تتياندا .

ده ستيوهر داني زوو (Early Intervention) به يه كي ك له گرنگ ترين ستراتيجيه كان داده نريت بو كه مكر دنه وهى كاريگه ريه كاني كه مئه ندامى و په ره پيداني توانا كاني مندال. دايك و باوك له م پرؤسه يه دا ته نها چاودير نين، به لكو به شيكي سه ره كين له تيمي چاره سه ر. السراطوي، (زيدان ،ريما، ٢٠٠٠، لا ٤٧).

رولي دايك و باوك له ده ستيوهر داني زوودا:

١. دوزينه وهى پيشوه خته (Discovery): دايك و باوك يه كه م كه سن كه تيبيني گه شه ي ئاساي منداله كه يان ده كه ن (وهك درهنگ كه وتنه قسه كردن يان گرفتى جو له).

٢. گواستنه وهى زانبارى: دايك و باوك ورد ترين زانبارى ده رباره ي هه لسوكه وت و ئاره زووه كاني منداله كه به پزيشك و راهينه ران ده دن.

٣. جيبه جيكر دني به رنامه ي راهيتان له ماله وه: زوريه ي پرؤسه ي فيربوون له ماله وه رووده ات. دايك و باوك ئه و ته كنيانه ي (هونه ري چاره سه ري) له سه نته ره كان فيرده بن، له ژياني روژانه ي منداله كه دا جيبه جيى ده كه ن.

٤. پالپشتى سوزدارى: دا بينكر دني ژينگه يه كي پر له ميهره باني و هاندان كه يارمه تيده ر بيت بو ئه وهى منداله كه هه ست به ترس نه كات له ئه نجامداني كاره نوپيه كان.

٥. داكو كيكر دن (Advocacy): داكو كيكر دن له مافه كاني منداله كه يان له قوتابخانه و ناوه نده ته ندروستييه كاندا. (الروسان ، ٢٠١٤، لا ١١٢)

ته ندروستى دهرووني خيزاني (دايك و باوكى) خاوهن مندالي پيداويستی تايبهت .

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

١. كاريگهري هاوبهش: تهنديروستی دهروونی خیزانه که تهنها پهيوهست نيه به بارودوخی منداله کهوه، بهلکو پهيوهندييه کی دووسهريه؛ نهگه ر دايک و باوک له رووی دهروونیيهوه تهنديروست و بههیز بن، دهتوانن باشتر خزمهتی منداله که بکهن. بهپیچهوانهشهوه، بوونی مندالتي کهمئندام فشاريکی زوره وه کاريگهري دهخاته سهر هاوسهنگی دهروونی خیزانه که .

٢. قوناغی وهگرتن و گونجان: توژينهوه کان ئامازه بهوه ده کهن که خیزانه کان پيويستيان به کات ههيه بو نهوهی له قوناغی "شووک" و "خه مباری" تپهرن و بگه نه قوناغی "گونجان" (Adjustment). مامهلهی پيوويست له گهل دوخه کهدا.

٣. نيشانه کانی تیکچوونی تهنديروستی دهروونی لهم خیزانانهدا:

دلهاوکي بهردهوام: ترس له داهاتووی نادياری منداله که.

ههستکردن به تاوان: دايک و باوک خويان به بهرپرسيار دهزانن له کهمئندامی منداله کهيان .

خه موکی و بيهيوایي: بههووی قورسی نه رکه کان و کهمی پالپشتی کومه لایه تی. (کيطان ورضيم ٢٠٢٣، ٩٧)

چون وهك دايك وباوکیکی خاوهن مندالی پيداويستی تايهت بگهين به دروستی دهروونی؟

مه بهست له کهسايهتی سهرکه وتوو، نهوه نيه که هيج کهم و کورتیه کی نه بیتيان (گرفت و کيشهيه کی نه بیتيان)، بهلکو مه بهست نهوهيه که تا چهند له ژيانی تايهتی و کومه لایه تيدا سهرکه وتوو و خاوهنی دروستی دهروونیيه و دهتوانيت له کومه لگه دا بگونجيت .

زور دهبراری مروّف گوتراوه و نووسراوه، بهلام تاوه کو ئیستا هيج کهسیک نه گهيشتووه ته نهو ئاسته ی که پي بلتين (سوپه رمان) و بي کهم و کورتی بیت، وه زور دهگه مه نه گهيشتن به ئاستی بي کهم و کورتی و هينانه دی هه موو خه و خه یال و ئامانجه کان . وه ملوئنان مروّفیش ههر بهو خه و خه یال وه چوونه ته ژير گل، له بهر نهوهی سروشتی مروّفایه تی پریه تی له حهزو ئاره زوو و خه و خه یال و ره مه ک و شه هوانیه تی و به های بهرزو ئاواتی پیرۆز.

له بهر نهوهی له لایه ک ته مه نی مروّف دیاری کراوه و له لایه کی تریش به ربه ست و رینگه کانی بهردهم گهيشتن به ئاستی (کاملی و ته واهه تی) زور زور هه مه چه شن، بویه کهسیک له م جیهانه پان و بهرینه بي کهم و کورتی نيه، بهلام له هه مان کاتدا، ملیونه ها مروّفی سهرکه وتوو و داهینه ر هه ن و تا ئاستیکی باش بهرزبونه ته وه له گهل نهوهی چهنده ها گرفتی زوریان هه بوه .

کهواته نهوهی لیره دا ئیمه مه به ستمانه نهوهيه بتوانین بگهينه یه کیک له و ئاستانه ی که ژماره یه کی زور له مروّفی سهرکه وتوو پي گهيشتوون و له تواناشدا هه یه هه موو مروّفیک پي بگات، به مهرچیک کاری بو بکات و پلانی زانستی بو دابریژیت و سوود له بههره و توانا شاردراوه کانی خو ی وه ریکریت. (قه ره چه تانی، ٢٠١١، لا ٣٩٣)

رئیمایي پيويست بو دايک و باوک و ماموستاکان :-

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

دواى به ئەنجام گەياندن ئه و کاره ئینجا (داواى لایکەین بێت نانه کهى بخوات). (قه ره چه تانى
٢٠١٥، لا ١٦٣-١٦٤)

٢-٢: توێژینه وه پیشووتر:

پیداچوونه وه به ئەده بیاى تیۆرى و توێژینه وه کانی پیشوودا دریده خات که له ماوهى
دوو دهیهى رابردوودا، پرسى تهن دروستى دهروونى و ئاستى رهزامه ندی له ژيان لای دایبایی
خاوهن پیداووستى تایبته بووته جی سهرنجى زۆریک له توێژه ران. ئەم لیکۆلینه وانه که له
چوارچۆه کتوورى و جوگرافیه جیاوازه کاند ئه نجام دراو، تیشک ده خه نه سهر ئەو ئالنگارى
و فشاره هه مه جوړه دهروونیه ی رووبه رووى ئەم خێزانانه ده بنه وه. له م به شه دا، کورته ی ١٢
توێژینه وه ی بنچینه ی ده خه یه روو که له دواى سالى (٢٠٠٠) وه ئەنجام دراو، به
جه ختکردنه وه ی تایبته له سهر ئەو لیکۆلینه وانه ی له ولاتانى عه ره بى و ناوچه ی رۆژه لاتی
ناوه راستدا ئەنجام دراو.

توێژینه وه ی یه که م (الزه رانى، ٢٠١٩)

ئامانجى توێژینه وه که زانیى شیوازه کانی مامه له کردن له گه ل گوشاره دهروونیه کان بۆ خێزانى
خاوهن پیداووستى تایبته له ژیر رۆشناى هه ندیک گوړاودا، نمونه ی توێژینه وه: (١٦٨) که س
له باوک و دایکى خاوهن پیداووستیه تایبته کان، ئامرازه ئاماریه کان: پرۆگرامى (SPSS)
به کارهاتوه، له گه ل تاقیکردنه وه ی (T-test)، هاوکۆلکه ی پێوه ندی پیرسن (Pearson
Correlation)، و هاوکۆلکه ی ئەلفا کرۆنباخ بۆ دلیابوون له راستى و دروستى پێوه ره که.

دهرئه نجامى توێژینه وه: توێژینه وه که گه یشته ئەو ئەنجامه ی که باوک و دایکان شیوازی جیاوا
به کارده یێن بۆ مامه له کردن له گه ل گوشاره کان و فشاره دهروونیه کان، ههروه ها ده رکه وت که
جیاوازیه کی ئامارى هه یه له شیوازی مامه له کردن له بهرژه وه ندی ره گه زى م (دایکان).

توێژینه وه ی دووه م (احسان، ٢٠٢٥)

ئامانجى توێژینه وه که زانیى ئەو ئالنگاریه ی رووبه رووى خێزانى که سانی خاوهن پیداووستى
تایبته ده بنه وه - توێژینه وه یه کی مه يدانى له پارێزگای قاھیره، نمونه ی توێژینه وه: (٦٠) که س
له سهرپه رشتیارانى (دایک و باوکى) خاوهن پیداووستیه تایبته کان له ناوچه کانى شارى نه س و
حه دایقى قوبه له قاھیره، ئامرازه ئاماریه کان: پێوه رى لیکرتى سییانه (Tri-Likert Scale) بۆ
کۆکردنه وه ی داتا کان، له گه ل به کاره یێنانى رێژه ی سه دى و دووباره بوونه وه کان
(Frequencies) بۆ شیکردنه وه ی ئاستى ئالنگاریه کان و رێگریه کان.

دهرئه نجامى توێژینه وه: گرنگترین ئالنگاریه کان بریتین له: هه سترکردن به په راویزخرانى
کۆمه لایه تی، ترس له توندوتیژی و گالته پیکردن به رامبه ر منداله کانیا، ههروه ها کیشه
ئابووریه کان به هۆى تیچووى زۆرى چاره سه رى ده رمانى وراهیێنانى پهروه رده ی
له سه رنته ره کاند.

توێژینه وه ی سییه م (الصديقي، ٢٠١٦)

ئامانجى توێژینه وه که زانیى رازیبوون له خود و کارایى خود لای دایکانى خاوهن مندالانى
دواکه وتووى ژیری، نمونه ی توێژینه وه: (١٠٠) دایکى مندالانى دواکه وتووى ژیری که سه ردانى

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

"سهنهري پزیشکی پهروهدهی مندالانی دواکهوتووی میشک"یان کردووه له شاری توگورت (Tugurt)، ئامرازه ئامارییهکان: بهکارهینانی میتوودی وهسفی (Descriptive Method). پیوهری کارایی خود (Self-Efficacy Scale) که لهلایه "سه میر جه میل ردوان" (١٩٩٧) ئاماده کراوه.

دهرتهنجامی توئینهوه: دایکان ئاستیکی بهرزیان له (کارایی خود)دا ههبووه. هیچ جیاوازییهکی ئاماری بهرچاو له ئاستی کارایی خوددا نیه بهی گۆراوی ته مهنی دایک. هیچ جیاوازییهکی ئاماری بهرچاو له ئاستی کارایی خوددا نییه بهی گۆراوی ئاستی سهختی که مئه ندامییه که ی منداله که.

توئینهوهی چوارهم (رضوان، ٢٠١٦)

ئامانجی توئینهوه که زانیی رازیبوونی دایک و باوک به تیکه لاو بوونی منداله کانیا که کیشهی خوئیندیان ههیه له قوتابخانه ئاساییه کاند، نمونهی توئینهوه: (٣٠١) دایک و باوکی ئه و قوتابییه کوپ و کچانهی که کیشهی فیروبوونیان (Learning Disabilities) ههیه، ئامرازه ئامارییهکان: بهکارهینانی راپرسی (Questionnaire) که لهلایه توئیرهوه بو پیوانه کردنی رهزانهندی دایک و باوکان دارژاوه، تاقیکردنهوهی راستی و جیگیری (Validity and Reliability) بو ئامرازه که نه نجامدراوه.

دهرتهنجامی توئینهوه: دایک و باوکان رهزانهندیان نیشانداوه له سه ر پرۆسهی تیکه لاو بوونی منداله کانیا له سی بواری سه ره کیدا: (ماموستا، بواری ئه کادیمی، و ژینگهی پهروهدهی). جیاوازییهکی ئاماری بهرچاو له (بواری ئه کادیمی)دا ههبووه که ده گه ریتتهوه بو گۆراوی ره گه ز له بهرزه وهندی دایکان (واته دایکان زیاتر بایه خیان به لایه نی ئه کادیمی داوه). جیاوازییهکی ئاماری بهرچاو له هه موو بواره کاند هه بووه که ده گه ریتتهوه بو گۆراوی بروانامه ی خوئیدن.

توئینهوهی پینجه م: (نعمان، ٢٠٢٢)

ئامانجی توئینهوه که زانیی پالپشتی دهروونی و کوومه لایه تی بو خیزانی تاکه کانی خاوه ن پیداوستی تایبه ت له سه نته ری پارێزگی دهووک. نمونهی توئینهوه: (٩٥) خیزانی خاوه ن پیداوستی تایبه ت له سه نته ری پارێزگی دهووک، ئامرازه ئامارییهکان: بهرنامه ی SPSS، تاقیکردنهوهی تای (T-test) بو یه ک نمونه و دوو نمونه ی سه ره بخو، هاوکیشهی پیرسو ن.

نه نجامی توئینهوه: ئاستی پالپشتی دهروونی و کوومه لایه تی له ئاستیکی مامناوه ند دایه، و ره گه زی خاوه ن پیداوستی تایبه ت کاریگه ری له سه ر بری پالپشتیه که نییه. ئامانجه کان: دیاریکردنی ئاستی پالپشتی دهروونی و کوومه لایه تی، و زانیی جیاوازییهکان به یی ره گه ز.

وه لای گریمانه کان: گریمانه ی بوونی پالپشتی زور ره تکرایه وه (چونکه ئاستی پالپشتیه که مامناوه ند بو)، ههروه ها گریمانه ی بوونی جیاوازی به یی ره گه ز ره تکرایه وه.

توئینهوهی شه شه م: (رضیم، ٢٠٢٣)

ئامانجی توئینهوه که زانیی ره ههنده کوومه لایه تی و دهروونیه کانی ئازاری خیزانی که سانی خاوه ن پیداوستی تایبه ت - لیکوئینه وهیه کی مه یدانی له پارێزگی ئه لدیوانیه. نمونه ی توئینه وه: (١٠٠) خیزانی که مئه ندامان له پارێزگی دیوانیه.

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

ئامرازه ئامارييه كان: به کارهينانی رێژهی سه دی (%، و پێوهری دوو جه مسهری بۆ پێوانه کردنی ئاستی ئازار و نارچه تیه کان.

ئه نجامی توێژینه وه: خێزانه کان به ده ست گو شه گیر ی کۆمه لایه تی و بارگرانی دارایی و گرفت ی ده روونی زۆره وه ده نالێن، و جیاوازی له نێوان خێزانه گوند نشین و شارنشین کان هه بوو. ئامانجه کان: ئاستی ده ست نیشا نکردنی گرفته کۆمه لایه تی و ده روونی یه کانی خێزانی که مئه نداما ن .

وه لامي گریمانه کان: گریمانه کان سه لم اندیان که په یوه ندییه کی راسته وانه هه یه له نێوان جۆری که مئه ندامی و ئاستی نارچه تی خێزانه کان.

توێژینه وه ی حه وته م: (الصباحين، ٢٠٢٢):

ئامانجی توێژینه وه که زانیی رێنمایی ده روونی و کۆمه لایه تی بۆ خێزانی خاوه ن پێداویستییه تایبه ته کان و شیوازی رێنماییکردنیان، نموونه ی توێژینه وه: ئه مه "توێژینه وه یه کی پێداچوونه وه یه " و پش تی به شیکردنه وه ی تیۆری و ئه ده بیاتی پێشو و به ستووه (واته نموونه ی مه دیانی نییه)، ئامرازه ئامارییه کان: شیکردنه وه ی ناوه رۆک (Content Analysis) و به راوردکاری توێژینه وه یه کانی پێشو و.

ئه نجامی توێژینه وه: دایک و باوکانی خاوه ن مندا لانی پێداویستی تایبه ت پێویستییه کی زۆریان به به رنامه ی رێنمایی (Counseling) هه یه بۆ که مکردنه وه ی فشاره کان و با شترکردنی گونجانی خێزانی.

ئامانجه کان: خسته رووی ئاسه واره ده روونی یه کان له سه ر دایک و باوک و خوشک و براکان، و ناساندنی شیوازه کانی رێنمایی.

وه لامي گریمانه کان: توێژینه وه که جه خت له وه ده کاته وه که ده ستیوه ردانی زوو و رێنمایی کردنی دروست ده بیته هۆی که مکردنه وه ی کیشه کانی ئه و خێزانا نه.

توێژینه وه یه کانی رازی بوون له خود:

توێژینه وه ی هه شته م (القصابي و المحرزیه، ٢٠٢٢)

ئامانجی توێژینه وه که زانیی هه ستیاری سۆزداری له راده به ده ر له رازی بوون له خود لای مامۆستایانی خێزانداری له پارێزگی باکووری رۆژه لآت له سو لتانییه تی عوما ن، نموونه ی توێژینه وه: (٢٨٣) مامۆستای می (ئافرت) ی خێزانداری له قوتابخانه حکومییه کانی پارێزگی باکووری رۆژه لآت له عوما ن. ئامرازه ئامارییه کان: پرۆگرامی (SPSS) به کارهاتوو، له گه ل به کارهینانی تاقیکردنه وه ی (T-test) بۆ یه ک نموونه، هاوکۆ لکه ی پێوه ندی پیرسن (Pearson Correlation)، و شیکردنه وه ی پاشه کشه ی هێلی ساده (Simple Linear Regression Analysis).

ده رئه نجامی توێژینه وه: ئاستی (رازی بوون له خود) لای مامۆستایان به رز بووه. ئاستی (هه ستیاری سۆزداری) لای مامۆستایان له ئاستیکی مامنا وه نددا بووه. په یوه ندییه کی پێچه وانه ی (Negative) و له رووی ئامارییه وه و اتادار هه بووه له نێوان هه ستیاری سۆزداری و

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

رازيبون له خود (واته ههچهند ههستیاری سۆزداری زیاد بکات، رازیبون له خود کهم دهبیتهوه).

توێژینهوهی نوێم: (الفی، ٢٠٢٣)

ئامانجی توێژینهوهکه زانیی تایبهتمهندییهکانی چه مکی خود لای خێزانی ئه و خوێندکارانهی خاوهن پێداویستی تایبهتن، نموونهی توێژینهوه ٧٧ خێزانی ئه و خوێندکارانهی خاوهن پێداویستی تایبهتن له شاری "أبها" له ولاتی سعودیه، که به شیوهیهکی ههرمه مکی ههلبژێردراون.. ئامرازه ئامارییهکان: بهکارهێنانی بهرنامهی SPSS و چه ند تاقیکردنهوهیهکی ئاماری.

دهرئهنجامی توێژینهوه: ئاستی چه مکی خود لای خێزانی خاوهن پێداویستییه تایبهتهکان له ئاستیکی "مامناوه ند" دایه.

توێژینهوهی دهیه م: (الصافه، ٢٠٢٢)

ئامانجی توێژینهوهکه زانیی نرخاندنی خود و په یوهندی به سووتانی دهروونییه وه لای پهروه رده کارانی خاوهن پێداویستی تایبهت، نموونهی توێژینهوه (Sample): ٥٢ پهروه رده کار و مامۆستا له ناوه ند دهروونی و پێداگوژییهکانی ویلایه تی "مستغانم" له جه زائیر. ئامرازه ئامارییهکان: پیوه ری (Rosenberg) بۆ نرخاندنی خود. پیوه ری (Maslach) بۆ سووتانی دهروونی.

دهرئهنجامی توێژینهوه: ئاستی نرخاندنی خود لای پهروه رده کاران "به رزه". ئاستی سووتانی دهروونی لای پهروه رده کاران "نزمه". په یوهندییه کی پیچه وانه و لاواز له نیوان به رزی نرخاندنی خود و سووتانی دهروونیدا ههیه، به لام له رووی ئامارییه وه واتادارنیه .

توێژینهوهی یازدهیه م: (Atrup، ٢٠٢٢)

ئامانجی توێژینهوهکه زانیی قبولکردنی خود لای ئه و دایکانهی مندالی خاوهن پێداویستی تایبهتیان ههیه په یوهندی به ئاستی وه رگرتی رینما ی و راوێژکاری دهروونی). ئه م توێژینهوهیه به شیوازی "Literature Study" (توێژینهوهی پێداچوونه وهی) ئه نجامدراوه. واته توێژه ران بهشتیان به کوکردنه وه و شیکردنه وهی داتا و سه رچاوه و تیورییهکانی پێشو و به ستووه که په یوهستن به دایکان و مندالانی خاوهن پێداویستی تایبهت، نه ک تاقیکردنه وهی راسته وخۆ له سه ر گروپیکی دیاریکرا و. ئامرازه ئامارییهکان: به هو ی ئه وهی توێژینهوه که جو ری چۆنایه تییه (Qualitative)، ئامراز ی ئاماری ژماره یی تیدا نییه، به لکو ته کنیکی "Content Analysis" (شیکردنه وهی ناوه رۆک) به کارهاتووه بۆ دهره یینانی زانیارییه کان له تیو ری و توێژینه وه زانستییه کان.

دهرئهنجامی توێژینهوه: قبولکردنی خود: پرۆسه یه کی درێژخایه نه و دایکان پیو یستیان به کات ههیه بۆ ئه وهی له قو ناغی (شو ک و خه موکی)یه وه بگه نه قو ناغی (قبولکردن). فاکته ره کاریگه ره کان: ئاستی رۆشنیری، پالېشتی کو مه لایه تی، و شیوازی پهروه رده ی خێزانی کاریگه ری راسته وخۆیان ههیه له سه ر قبولکردنی بارودۆخه که. راوێژکاری (Counseling): توێژینه وه که

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

جهخت ده کاتهوه که راوئژکاره دهروونییه کان دهبیت یارمه تی دایکان بدهن بۆ گۆرپینی بیرکردنه وه نه رینیه کان بۆ ئه رینی تاوه کو بتوانن باشر خزمه تی منداله کانیا ن بکه ن.

پوخته ی توئژینه وه پیشووه کان:

توئژینه وه ی پیشووی ئه م بابه ته جهخت له وه ده که نه وه که خیزانه کان له دوا ی زانی نی هه وایی که مئه ندای منداله که یان تووشی جوړیک له شوکی دهروونی و تیکچوون و نا هاوسه نگی دهروونی دهن که وایان لیده کات به قوناغی جیاوازی وه ک نکۆلێکردن و توورپی و خه مۆکی دا تپه رن زۆر جار دۆخه که به جیا بونه وه ی هاوسه رانی ش ده گات وه له دوا ی ئه مانه ده گه نه قبول کردنی راستیه که ئه ویش (بوونی مندالیک خاوه ن پیداو یستی تایبه ته)، ههروه ها ئه م توئژینه وانه ده ریا ن خستو وه که دایکان به رپژه یه کی زۆر تر له باوکان تووشی گوشار و فشاری دهروونی و جهسته یی دهن به هو ی ئه وه ی ئه رکی سه ره کی چاود ی پیکردنه که ده که ویته ئه ستوی ئه وان و ئه مه ش زۆر جار ده بیته هو ی گوشه گیری کۆمه لایه تی و که مبوونه وه ی په یوه ندییه کان له گه ل ده ورو به ر به هو ی تپروانی نی نه رینی یان به زه یی پیداهاتی کۆمه لگه، له لایه کی تریشه وه ئه نجامه کان ئاماژه به وه ده دن که پالپشتی دارایی و دهروونی حکومی و ریکخراوه یی و ئاستی خو ئنده واری و روشنییری خیزانی و رۆلێکی یه کلا که ره وه ده گیریت له که مکردنه وه ی مهینه تییه کانی ئه م خیزانانه و گۆرپینی ئاراسته ی ژیا نیان به ره و گونجانیکی باشر له گه ل پیداو یستییه تایبه ته کانی منداله که یان.

۱-۳: رپبازی توئژینه وه:

ئه م توئژینه وه یه (وه سفی) ئه م به شه سه رجه م ئه و رپوشو ئینانه له خۆ ده گریت که توئژه ر به مه به ستی گه یشتن به ئامانجه کانی توئژینه وه که یی هه ستا وه، هه ر له م به شه دا کۆمه لگی توئژینه وه که و چۆنیه تی هه لبژاردنی نموونه کانی توئژینه وه ده خریته روو، له هه مان کاتدا ئه و رپگاو شو ئنه ئاماریانه ده خریته به رده ست که تیایدا به کاره یئرا وه.

۲-۳: کۆمه لگه ی توئژینه وه که:

کۆمه لگه ی توئژینه وه سه رجه م ئه و تاکانه ن (مروؤف، دامه زرا وه، به رنامه ی ته له فزیۆنی، گوؤفار، شمه ک....تاد) که له خه سلّه تیکی پیشبینیکرا ودا ها و به شن، له توئژینه وه ی زانستیدا ؛ تاکه پپوه ریک بۆ کۆمه لگه ی توئژینه وه، بریتییه له بوونی خه سلّه تیکی ها و به ش له نیوان تاکه کانیدا که شایه نی تپبینیکردن بیت (بوکانی، ۲۰۲۰، ۷۶)، کۆمه لگه ی توئژینه وه که بریتییه له و دایک و باوکانه ی که مندالی خاوه ن پیداو یستی تایبه تیان هه یه له نا وه ندی قه زای چه مچه مال، بۆ سالی (۲۰۲۴-۲۰۲۵)، له به ر نربو نی داتایه کی ته و او له لایه ن دامه زره وه کانی تایبه ت به ئه م بواره نه توانرا وه ژماره ی ته و او ی دایکان و باوکان دیاری بکری ت.

٣-٣: نموونهى توئينهوهكه:

نموونهى توئينهوهكه بريتييه له داىك و باوكانى خاوهن پيداويستى تايبهت كه به شيوهيه كي هه رهمه كي دهستنيشان كراوه و ژماره يان (١٠٣) كهس پيكتهاتبوون (٦١) داىك و (٤٢) باوك دابهش كراون له ناوهندي قهزاي چه مچه مال، له خستهى ژماره (١) روونكراوه ته وه.

خستهى ژماره (١) نموونهى توئينهوهكه

ژ	جوړى نموونهى توئينهوهكه	به يي ره گهز		به يي ته مه ن		خوينده وارى	
		نېر	م	٣٠+ سال	٣٠- سال	خوينده وار	نه خوينده وار
١	داىك و باوكانى خاوهن پيداويستى تايبهت	٤٢	٦١	٤٠	٦٣	٦١	٤٢

٤-٣: ئامرازى توئينهوهكه:

له بهرته وهى ئامانجى ئهم توئينهوهكه پيوانه كردنى ئاستى رازيبوون له خود لاي داىك و باوكانى مندالانى خاوهن پيداويستى تايبهت توئينهوهكه كي مهيدانيه دا، ئهمهش پيويستى به كوكردنه وهى زانباريه كي فراوان ههيه، سهره راي بلاوى سامپلى توئينهوهكه، پاش وه رگرتى راي شاره زايان، توئيره ران و ابيان ده بينى فوړمى راوه رگرتن ئامرازى كي گونجاوه بو كوكردنه وهى زانباريه كاني ليكوئينه وهكه. "فوړمى راوه رگرتى له و ئامرازانه يه كه له توئينهوهكه وه سفكاري دا زور به كارد هه نيوت، وهك له توئينهوهكه به روه رده ي و دهرونييه كاندا" (كشود، ٢٠٠٧، ١٩٩). توئيره ران هه لسان به بنيادناني پيوه ريكي به چه ند ريگايه كي زانستى له وانه سهرچاوه و ئه ده بينايى دهرووني و به روه رده ي و گه شه و كوومه لايه تي و ئه زمووني ماموستايان، هه روه ها سوود بينين له توئينهوهكه كاني پيشوو، گه يشتين به پيوه ريكي كه پيكتهاتبوو له (١٣) برگه دواى ئه وهى كه وا تايبه تمه ندى ساىكو مته تري بو ده ره نيتر له لايه ن خوئندكاري توئيره وه. له سهرته نجام برگه كان وهك خوئ مابه وه، پاشكوئى (١) روونكراوه ته وه.

-راستگويى رواله ت:

مه به ستى له راستگويى نيوان گونجاندى برگه كاني پيوانه له گه ل بابته پيوانه و نموونه كهى كه به كاريان هيناوه له گرنگترين نيشانه كاني راستگويى رواله ت، دوورى و بهروارى كه ره سته ي پيوانه دروستكراوه بو ئهم پيوانه يه (ابو حويج، ٢٠٠٢، ١٣٤). توئيره ران له پيناو سه لماندى راستى و دروستى ئامرازه كه و راستگويى پيوه ر، برگه كاني پيوه ره كه بريتي بوو له (١٣) برگه و پاشكوئى (٢) روونكراوه ته وه. له شيوهى فوړميكي پيشكهش به كوومه ليكي له پسپور و شاره زايان كرا بريتي بوون له (٥) شاره زاي پسپور، له پاشكوئى (٢) نيشان دراوه، دواى سهرنج و تييينيه كانيان هيج برگه يه ك لانه بران، بهم شيوهيه ريژه ي راستگويى سهرجه م برگه كان بو پيوه ره كه ١٠٠٪. خستهى ژماره (٢) ريژه ي سه دى برگه كانيان پيشان ده دات.

خستهى ژماره (٢) راستگويى رواله ت

قیاس مستوی الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

ر	برگه کان	ژ. برگه کان	پازی	نارازی	ریشهی سه دی	بریار
۱	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳	۱۳	۵	.	%۱۰۰	مایه وه
	ریشهی راستگویی رواهت				%۱۰۰	۱۳ مایه وه

- جیگیری (الثبات):

مه به ست له جیگیری ئه وهیه که رادهی گونجاوی ئه نجامی تاقیکردنه وه که له کاتی خویدا که به کارهینانی تاقیکردنه وه که زیاتر له جارنیک له سه ر کۆمه ئیک که س که ده سته وتنی هه مان ئه نجام یان ئه نجامیکی نزیک له ئه و (جباری، ۲۰۱۱، لا ۶۴)، بریتییه له هاوکۆلکه ی په یوه ست بوونی (معامل ارتباط) نمره ی ئه و تاکانه ی که پرۆسه ی شیکارکردنه که هه لده ست یان خه ملاندنی نمره بو ئه و که سانه ی نمره یان له شیکارکردنه که یا داناوه. له شیکاری ناوه رۆکدا جیگیری به نده به ئه زموونی شیه تکار و لیه اتووی له شیکارکردن و، جوړی و روونی و ئاشکرای بنه ماکانی شیکاری داتا شیکراوه کان و ئاستی رۆشنی پۆلین کردنه که و جوړی یه که ی شیکارکردن و روونی ئاشکرای بنه ماکانی شیکارکردنه وه که (بوکانی، ۲۰۱۶، لا ۱۰۱).

- توێژه ران (ئه لفا کرۆنباخ) به کارهینا بو زانیی جیگیری برگه کانی پێوه ری توێژینه وه که ریشه که ی (۰، ۸۴) ده رچوو، واته جیگیری گونجاوه.

۳-۵: هاوکێشه ئامارییه کان:

- تی تێستی دوو نمونه یی two sample T.tets
- تی تێستی یه ک نمونه یی one sample T.tets
- هاوکۆلکه ی ئه لفا کرۆنباخ

۴- خستنه رووی ئه نجامه کان و شیکردنه وه یان

۴-۱ خستنه رووی ئه نجامه کان

ئامانجی یه که م / ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوه ن پیداو یستی تایبه ت.

دوای شیکردنه وه ی داتا کان به به کارهینانی هاوکێشه ی (One Sample T-test)، ئه نجامه کان پێشانیاندا که ناوه ندی ژمیری (۴۱، ۷۶) ه و ناوه ندی گریمانه یی (۳۹) ه، به های (T) هه ژمارکراو (۰، ۸۱۵) بوو که بچوو کتره له به های خسته یی (۲، ۰۲۳) له ئاستی. (0.05) ئه مه ش ئامازیه بو ئه وه ی که جیاوازییه کی ئاماری به لگه دار نییه، به لام به شیوه یه کی گشتی دایک و باوکان ئاستیکی باشی رازیوون له خوین هه یه. وه ک له خسته یی (۳) دا خراوه ته روو:

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

خشتهی (٣) ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوێستی تایبته

گۆراو	ژماره	ناوهندی ژمیڤی	ناوهندی گریمانه‌ی	نمره‌ی ئازاد	به‌های (ت) هه‌ژمارکراو	به‌های (ت) خشته‌ی	ئاستی به‌لگه‌داری ٠,٠٥
دایک و باوک	١٠٣	٤١,٧٦	٣٩	١٠٢	٠,٨١٥	٢,٠٢٣	به‌لگه‌دارنیه

وهک له خشته‌ی (٣) بۆمان ده‌رکه‌وێت که (تائی هه‌ژمارکراو) بچوکتیه له (ت خشته‌ی)، که‌واته ده‌رده‌که‌وێت که جیاوازی ئاماری به‌لگه‌دار نیه که له‌ئاستی ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوێستی تایبته، هه‌روه‌ها ته‌گه‌ر بگه‌پینه‌وه بۆ به‌راوردکردنی هه‌ردوو ناوه‌ندی ژمیڤی و ناوه‌ندی گریمانه‌ی، که ته‌مه‌ش ده‌ریده‌خات که سه‌ره‌رای ته‌وه‌ی ناوه‌ندی ژمیڤی گه‌وره‌تره له ناوه‌ندی گریمانه‌ی به‌لام جیاوازی نیه. ته‌میش که له دیدی دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوێستی تایبته ده‌رکه‌وتوو که ئاستی رازیوون به‌خود له لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوێستی تایبته بوونی هه‌یه.

تویژه‌ران هوکاري ته‌م ته‌نجامه ده‌گێڕنه‌وه بۆ زۆرینه‌ی دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوێستی تایبته له ناوه‌ندی قه‌زای چه‌مچه‌مال که ئاستی رۆشنیریان باشه و سه‌رباری هه‌بوونی منالی خاوهن پیداوێستی تایبته هه‌ستێکی ته‌رێنی و دۆخیکی سۆزداریانه‌ی ناوه‌کیان هه‌یه، که ته‌یدا هه‌ست به ئاسووده‌ی، دلنایای و قبوولکردنی خودی خۆیان ده‌که‌ن وه‌ک ته‌وه‌ی که هه‌یه، له‌گه‌ڵ داننان به تواناکان و قبوولکردنی که‌موکورتیه‌کان. ته‌م دۆخه‌ و ده‌کات تاک بتوانێت به شیوه‌یه‌کی ته‌رێنی مامه‌له له‌گه‌ڵ ژیان و ده‌ورو به‌ریدا بکات، هه‌روه‌ها ته‌م ته‌نجامه ده‌کرێت بگه‌پینه‌رته‌وه بۆ ته‌وه‌ی که زۆریک له دایک و باوکان، به‌هو‌ی ئاگاداری و هه‌ستکردنی به‌رپرسیاریتی خێزانی، توانا ده‌ده‌ن به قبوولکردنی دۆخیان و گه‌شه‌پێدانی هه‌ستی ته‌رێنی بۆ خۆیان، ته‌م ته‌نجامه هاوشیوه‌ی ته‌و ته‌نجامه‌یه که هه‌ر یه‌که له (Hasan & ALSulami, 2024) و (Tmaiza, 2025) پێیگه‌شتون.

ئامانجی دووهم / ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوێستی تایبته به‌یێی گۆراوی (نێر - مێ)

دوای شیکردنه‌وه‌ی داتاكان و پێدانی زانیاری (البیانات) به هه‌گبه‌ی ئاماری (Spss) به‌کارهێنانی ئامازی (T-test independent sample) ده‌رکه‌وتوو که ناوه‌ندی ژمیڤی بۆ دید و بۆچوونی په‌گه‌زی نێر ده‌کاته (٤٢,٢٦) به لادانی پێوه‌ری (٢,٥٦٦). هه‌روه‌ها ناوه‌ندی ژمیڤی بۆ دید و بۆچوونی په‌گه‌زی مێ (٤١,٤٧) به لادانی پێوه‌ری (٢,٤٨٧) و تائی هه‌ژمارکراو بریتی بوو له (١,٥٥٧)، نمره‌ی ئازاد بریتیه له (١٠١) ت خشته‌ی ده‌کاته (٢,٠٢٣) و ئاستی به‌لگه‌داری (٠,٠٥).

خشته‌ی (٤) ئاستی رازیوون له‌خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداوێستی تایبته به‌یێی گۆراوی په‌گه‌ز

قیاس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

گۆراو	قه باره‌ی نمونه که	ناوه‌ندی ژمیری	لادانی پیوه‌ری	نمره‌ی ئازاد	به‌های (ت) هه‌ژمارکراو	به‌های (ت) خشته‌ی	ئاستی به‌نگه‌داری ٠,٠٥
نیر	٤٢	٤٢,٢٦	٢,٥٦٦	١٠١	١,٥٥٧	٢,٠٢٣	به‌نگه‌دارنیه
م	٦١	٤١,٤٧	٢,٤٨٧				

وه‌ک له خشته‌ی (٤) ده‌رکه‌وێ که به‌های (ت) هه‌ژمارکراو بچوکتیه له به‌های (ت) خشته‌ی، واته جیاوازی ئاماری به‌نگه‌دارنیه له ئاستی رازیوون له‌خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوه‌ن پیداوێستی تایبته به‌یێ گۆراوی ره‌گه‌ز، توێژه‌ران هۆکاری ئه‌مه ده‌گه‌ڕێننه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی که هه‌ردوو دایک و باوک له کۆمه‌لگای کوردیدا به‌شێوه‌یه‌کی هاوبه‌ش و نزیک له یه‌ک، به‌رپرسیاریتی په‌روه‌رده و چاودێری مندالی خاوه‌ن پیداوێستی تایبته له ئه‌ستۆ ده‌گرن، به‌تایبته‌ی له که‌لتوریکدا که رۆله‌کانی دایک و باوک له به‌رامبه‌ر مندالدا تا راده‌یه‌ک لیکچوون و له ژێر کاریگه‌ری هه‌مان به‌های کۆمه‌لایه‌تی و ئاینی پیکهاتوه. هه‌روه‌ها، روه‌به‌رووبوونه‌وه‌ی هاوبه‌ش له‌گه‌ڵ ئاسته‌نگه‌کانی ژیان له کۆمه‌لگای کوردیدا، وای له دایک و باوک کردوه هه‌ستی به‌رپرسیاریتی و رازیوون له‌خودیان له ئاستیکی یه‌کساندا هه‌بێت، به‌ی جیاوازی ره‌گه‌زی. هه‌ردوو توێژه‌ر (Emam, & Abu-Serei, 2014) گه‌شتون به هه‌مان ئه‌نجام.

ئامانجی سییه‌م / ئاستی رازیوون له‌خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوه‌ن پیداوێستی تایبته به‌یێ گۆراوی ته‌مه‌ن (خواروو ٣٠ ساڵ، سه‌روو ٣٠ ساڵ)

دوای شیکردنه‌وه‌ی داتاگان و پیدانی زانیاری (البیانات) به هه‌گبه‌ی ئاماری (Spss) به‌کارهێنانی ئامازی (T-test independent sample) ده‌رکه‌وتوه که ناوه‌ندی ژمیری بۆ دید و بۆچوونی خواروو ته‌مه‌ن ٣٠ ساڵ ده‌کاته (٤١,٨٤) به لادانی پیوه‌ری (٢,٢٥١)، هه‌روه‌ها ناوه‌ندی ژمیری بۆ دید و بۆچوونی سه‌روو ٣٠ ساڵ (٤١,٧٢) به لادانی پیوه‌ری (٢,٥٨١) و تایی هه‌ژمارکراو بریتی بوو له (٠,٢٣٤)، نمره‌ی ئازاد بریتیه له (١٠١) ت خشته‌ی ده‌کاته (٢,٠٢٣) و ئاستی به‌نگه‌داری (٠,٠٥).

خشته‌ی (٥) ئاستی رازیوون له‌خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوه‌ن پیداوێستی تایبته (خواروو ٣٠ ساڵ، سه‌روو ٣٠ ساڵ)

گۆراو	قه باره‌ی نمونه که	ناوه‌ندی ژمیری	لادانی پیوه‌ری	نمره‌ی ئازاد	به‌های (ت) هه‌ژمارکراو	به‌های (ت) خشته‌ی	ئاستی به‌نگه‌داری ٠,٠٥
خوارو و ٣٠ ساڵ	٦٣	٤١,٨٤	٢,٢٥١	١٠١	٠,٢٣٤	٢,٠٢٣	به‌نگه‌داره نیه
سه‌روو ٣٠	٤٠	٤١,٧٢	٢,٥٨١				

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

سأل							
-----	--	--	--	--	--	--	--

وهك له خشتهی (٥) دهركهوی كه بهای (ت) ههژمارکراو بچوکره له بهای (ت) خشتهی، واته جیاوازی ئاماری به لگه دار نیه که له ئاستی ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداویدیستی تایبته به پێ گۆراوی ته مهن، توێژه ران هۆکاری ئه مه ده گه ریننه وه بۆ ئه وهی که هۆکاره بنه رته تیه کانی پیکه یێنانی رازیوون له خود، وهک پشتیوانی کۆمه لایه تی، راهینان و ئاگای له چۆنیه تی مامه له کردن له گه ل مندالی خاوهن پیداویدیستی تایبته، له نیوان هه موو ته مهنه کاندای به شیوه یه کی هاوبه ش به رچاو ده که ون، هاوکات ئه زموونی به خێوکردنی مندال له کۆمه لگای کوردیدا، له ههر ته مهنیکی دایک و باوک بن، زیاتر پشتیوان له سهر نرخێ کولتووری و خێزانی هاوبه شه نهک گۆرانی په یوه ست به ته مهن. له بهر ئه وه، ته مهن وهک گۆراویک به ته نه نا نه بووه ته هۆکاریکی دیاریکه ر له جیاوازی ئاستی رازیوون له خود له نیوان دایک و باوکندا.

ئامانجی چوارهم/ ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداویدیستی تایبته به پێ گۆراوی ئاستی خوێندن (خوێندهوار، نه خوێندهوار)

دوای شیکردنه وهی داتاگان و پیدانی زانیاری (البیانات) به هه گبهی ئاماری (Spss) به کاره یێنانی ئامرازی (T-test independent sample) ده رکه وتوو ه که ناوه ندی ژمی ری بۆ دید و بۆچوونی خوێندهواران ده کاته (٤٢,٣٢٧) به لادانی پێوه ری (٢,٦٠٥)، ههروه ها ناوه ندی ژمی ری بۆ دید و بۆچوونی نه خوێندهواران (٤١,١١٩) به لادانی پێوه ری (٢,٠٩٧) و تائی هه ژمارکراو بریتی بوو له (٢,٢٤٩)، نمره ی ئازاد بریتییه له (١٠١) ت خشته یی ده کاته (٢,٠٢٣) و ئاستی به لگه داری (٠,٠٥).

خشته ی (٦) ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداویدیستی تایبته (خوێندهوار، نه خوێندهوار)

گۆراو	قه باره ی نمونه که	ناوه ندی ژمی ری	لادانی پێوه ری	نمره ی ئازاد	به های (ت) هه ژمارکراو و	به های (ت) خشته یی	ئاستی به لگه دار ی ٠,٠٥
خوێندهوار	٦١	٤٢ ٣٢٧	٢,٦٠ ٥	١٠١	٢,٢٤٩	٢,٠٢٣	به لگه داره
نه خوێندهوار	٤٢	٤١,١١ ٩	٢,٠٩ ٧				

وهک له خشته ی (٦) ده رکه وی که بهای (ت) هه ژمارکراو گه وره تره له بهای (ت) خشته یی، واته جیاوازی ئاماری به لگه دار هه یه که له ئاستی ئاستی رازیوون له خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوهن پیداویدیستی تایبته به پێ گۆراوی خوێندهواری، له به رژه وه ندی خوێندهواران، توێژه ران هۆکاری ئه مه ده گه ریننه وه ئه وهی که خوێندهواری پله به رز، به تایبه تی

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

خویندنی زانکۆیی، دایک و باوکان به ئاگای و ڕاهێنان و تیگه‌یشتنی په‌روه‌رده‌یی زیاتر به‌خه‌راوه له‌ بوارى چۆنیه‌تى مامه‌له‌کردن له‌گه‌ڵ مندالی خاوه‌ن پێداویستی تایبته‌، هاوکات توانای شه‌کردنه‌وه و ڕووبه‌رووبوونه‌وه‌ی ڕیگایانه‌ییان به‌رزتره‌، ئەمه‌ش ڕاسته‌وخۆ کاریگه‌ری له‌سه‌ر پێکه‌ینانی هه‌ستی به‌های خۆیان و ڕازیبوونیان له‌ ژياندا هه‌یه‌. ئەم ئەنجامه‌ هاوشیوه‌ی ئەوه‌یه که هه‌ریه‌ک له‌ (Emam & Abu-Serei, 2014) و (Sallam, 2021) له‌ توێژینه‌وه‌که‌ياندا پێگه‌شتون و ئاماژیان بۆ کردوه که ئاستی خوینده‌واری دایک و باوک ڕۆژێکی گه‌رنگ و دیاریکه‌ر له‌ پێکه‌ینانی ڕازیبون له‌ خود و خۆڕیزی مندالاندا هه‌یه‌، هاوکات کاریگه‌ری له‌سه‌ر شه‌وازی کارکردنی خه‌زان و په‌شتیوانی کۆمه‌لایه‌تی ده‌بێت. ئەم توێژینه‌وه‌یه له‌ کۆمه‌لگه‌ی عه‌ره‌بی عومان ئەنجامدراوه و ئەوه‌ په‌شته‌راسته‌دکاته‌وه که خوینده‌واری باوان وه‌ک گۆراویکی دیمۆگرافیی بنه‌ره‌تی، توانای پێشه‌بینیکردنی ئاستی خۆڕیزی هه‌یه و خه‌زانه‌ خوینده‌واره‌کان توانایه‌کی باشتریان له‌ ڕیکه‌سته‌نی کارلێکه‌کانی ناو خه‌زان و پێکه‌ینانی ژینگه‌ی په‌شتیوانیکه‌ر بۆ مندالی خاوه‌ن پێداویستی تایبته‌ هه‌یه‌.

٢-٤: ده‌رئه‌نجامه‌کان:

١. ئامانجی یه‌که‌م: له‌ دیدی دایک و باوکانی مندالانی خاوه‌ن پێداویستی تایبته‌ ده‌رکه‌وتوه که ئاستی ڕازیبوون به‌خود له‌ لای دایک و باوکانی مندالانی خاوه‌ن پێداویستی تایبته‌ بوونی هه‌یه‌.
٢. ئامانجی دووه‌م: جیاوازی ئاماری به‌لگه‌دار نیه له ئاستی ڕازیبوون له‌خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوه‌ن پێداویستی تایبته‌ به‌پێی گۆراوی په‌گه‌ز.
٣. ئامانجی سێیه‌م: جیاوازی ئاماری به‌لگه‌دار نیه که له‌ئاستی ئاستی ڕازیبوون له‌ خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوه‌ن پێداویستی تایبته‌ به‌پێی گۆراوی ته‌مه‌ن
٤. ئامانجی چواره‌م: جیاوازی ئاماری به‌لگه‌دار هه‌یه که له‌ئاستی ئاستی ڕازیبوون له‌ خود لای دایک و باوکانی مندالانی خاوه‌ن پێداویستی تایبته‌ به‌پێی گۆراوی خوینده‌واری

٣-٤: ڕاسپارده‌کان:

١. کردنه‌وه‌ی سه‌نته‌ری پالپه‌شتی ده‌روونی و ڕاوێژکاری خۆپایی بۆ دایک و باوکان له‌ قه‌زای چه‌مه‌مال
٢. دابینه‌کردنی مووچه‌ یان هاوکاری دارایی تایبته‌ بۆ که‌مکردنه‌وه‌ی فشاری سه‌ر شانی باوان.
٣. سه‌یمیناری تایبته‌ بکریته‌ بۆ دایکان و باوکان له‌سه‌ر چۆنیه‌تی په‌روه‌رده‌ی مندال به‌ شه‌وه‌یه‌کی
٤. وه‌زاره‌تی ڕۆشنییری کاربکات بۆ زیاتر خه‌زمه‌ت کردنی مندالانی خاوه‌ن پێداویستی تایبته‌.

٤-٤: پێشنیاره‌کان:

١. توێژینه‌وه‌یه‌ک ئەنجام بدرێت به‌ ناوێشانی (ئاستی کۆمه‌لایه‌تی ئەو خه‌زانانه‌ی که مندالی خاوه‌ن پێداویستیان هه‌یه‌).

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

٢. توثيقه وهيكلة نهجهم بدرية به نونيشاني (ناستي باشبونوهي مندالاني خاوهن بيتاويستي تايبهت لهو قوتابخانانهي كه ماموستاي پهروهدهي تايبهتي تيدياه).

٦-٤ باشكوكان

باشكوكي (١) راي شاره زايان

ژ	ناو	پسپوري	ناونيشاني زانستي	زانكوي
١	آ.د. ثافان عبدالله محمد	پهروهدهي تايبهت	دكتور	زانكوي سليماني
٢	د. فهران علي محمود	دهروونزاني	دكتور	زانكوي چهرمو
٣	د. ثاوات كهريم مستهفا	ريگاكاني وانه و تنه وه	دكتور	زانكوي چهرمو
٤	م.م. عيماد عبدالكريم	دهروونزاني مه عريفي	م.م. ي	زانكوي چهرمو
٥	م.م. شارا به رزان غفور	دهروونزاني پهروهدهي	م.م. ي	زانكوي چهرمو

سه رچاوه كان:

١. أبو حلاوه، محمد السعيد. (٢٠٢٤). الرجا عن الذات: المفهوم، الأبعاد، المؤشرات، وعلاقته بالصحة النفسية. مدونه جامعه حمدان بن محمد الزكيه. تم الاسترداد من <https://uat.uha.edu.eu/blog/post/alrda-aan-althat-mfhomh-abaaadh-moshrath-aalakth-balsh-alnfsy>
٢. إحسان، أسماء محمد نبيل. (ب.ت). التحديات التي تواجه أسر الأشخاص ذوي الإعاقة (دراسة ميدانية مطبقة على عينة من أسر الأشخاص ذوي الإعاقة بمحافظة القاهرة). الجمعية المصرية للقراءة والمعرفة، مصر.
٣. إحسان، محمد. (٢٠٢٥). التحديات التي تواجه أسر ذوي الاحتياجات الخاصة. شبكه النبأ المعلوماتيه. تم الاسترداد من <https://www.annabaa.org/arabic/health/34335>
٤. بخش، أميره گه. (٢٠٠٨). فاعليه أسلوب الدمج على مفهوم الذات والسلوك التكيفي لدى الأگفال المتخلفين عقلياً القابلين للتعليم. جامعه أم القرى.
٥. بؤكاني، ساير، (٢٠١١)، ميتؤدي زانستي تويذينة وه، ضاثير ية كه م، سليماني، ضاثيراني ضوار ضرا.
٦. رضوان، محمد. (٢٠١٦). رضا الوالدين عن دمج أطفالهم ذوي صعوبات التعلم في المدارس العادية. مجلة الدراسات التربوية والنفسية.
٧. روجرز، ك. (٢٠٠٥). أن تصوير إنساناً: وجهة نظر معالج نفسي في العلاج النفسي. ترجمة: أسامة القفاش. القاهرة: دار الكلمة. (نشر العمل الأصلي في عام ١٩٦١).

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

٨. الروسان، فاروق. (٢٠١٤). أساليب القياس والتشخيص في التربية الخاصة (ط ٥). عمان: دار الفكر للطباعة والنشر.
٩. زهران، حامد عبدالسلام. (٢٠٠٥). الصحة النفسية والتوافق (الكتب الرابع). عالم الكتب.
١٠. الزهراني، تغريد عبد الرحمن. (٢٠١٩). أساليب التعامل مع الضغوط النفسية لأسر ذوي الاحتياجات الخاصة في ضوء بعض المتغيرات. المجلة العلمية لكلية التربية - جامعة أسيوط، المجلد ٣٥، العدد ٩، ص ص ٤٢-١.
١١. الزهراني، عبد الرحمن، وتغريد. (٢٠١٩). أساليب التعامل مع الجغوك النفسية لأسر ذوي الاحتياجات الخاصة في ضوء بعض المتغيرات. مجله البحث العلمي في التربية، ٢٠، ٥٤٧-٥٧٠.
١٢. السرطاوي، زيدان؛ وأبو جودة، ريم. (٢٠٠٠). التدخل المبكر: النماذج والإجراءات. الرياض: دار الخريجي للنشر والتوزيع.
١٣. الشرقاوي، مصطفى خليل. (٢٠٠٢). علم الصحة النفسية. بيروت: دار النهضة العربية.
١٤. صافا، أبو طالب. (٢٠٢٢). تقدير الذات وعلاقته بالإحترق النفسي لدى مربي ذوي الإحتياجات الخاصة العاملين بالمراكز النفسية البيداغوجية (مذكرة لنيل شهادة الماستر في علم النفس). جامعة عبد الحميد بن باديس - مستغانم، كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية.
١٥. الصبحين، علي موسى (٢٠٢٢). الإرشاد النفسي والاجتماعي لأسر ذوي الإعاقة وأساليب إرشادهم، شبكة العلوم النفسية العربية، الكتاب السنوي ٢٠٢٢، الإصدار (١٢)، ص ص ١-١٥.
١٦. الصديقي، صباح. (٢٠١٦). الرضا عن الذات والفعالية الذاتية لدى أمهات الأطفال المتخلفين ذهنياً (رسالة ماجستير غير منشورة). جامعة قاصدي مرباح - ورقلة، كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية، الجزائر.
١٧. الفيقي، عبد الله بن سليمان بن هادي. (٢٠٢٣). خصائص مفهوم الذات لدى أسر الطلاب ذوي الإعاقة. المجلة العربية لعلوم الإعاقة والموهبة، المؤسسة العربية للتربية والعلوم والآداب، ٧(٢٧)، ١٤١-١٥٢.
١٨. القصاي، خليفة بن أحمد، والمحززية، حفصة بنت حمود. (٢٠٢٢). مساهمة الحساسية الانفعالية في تقبل الذات لدى المعلمات المتزوجات في محافظة شمال الشرقية بسلطنة عمان. المجلة الدولية للدراسات التربوية والنفسية، المجلد ١١، العدد ٣، ص ص ٥١٨-٥٣١.
١٩. قهرهجه تاني، كريم شريف (٢٠١٥) دهروازهيك بؤ پروهدهي تايهت -سليمانى -باخجهى مندالانى ژوان ئههلى -چاپي يه كهه -چاپخانهى پيره ميژد.
٢٠. قهرهجه تاني، كريم شريف. (٢٠١١). سايكولؤژياى گشتى (چاپي سييهه). سليمانى: چاپخانهى ديلاان.
٢١. قهرهجه تاني، كريم شريف. (٢٠١٥). دهروازهى پروهدهى تايهت. سليمانى: چاپخانهى پيره ميژد.
٢٢. كشرود، عمار الطيب (٢٠٠٧): البحث العلمي ومناهجه في العلوم الأجتماعية والسلوكية، دار المناهج للنشر، عمان.
٢٣. كييطان، طالب عبد الرضا و رضيم، صلاح عباس (٢٠٢٣). الأبعاد الاجتماعية والنفسية لمعاونة أسر ذوي الاحتياجات الخاصة - دراسة ميدانية مطبقة على أسر المعاقين فيزيائياً في

قياس مستوى الرضا عن الذات لدى والدي الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة دراسة ميدانية

محافظة الديوانية، مجلة القادسية في الآداب والعلوم التربوية، جامعة القادسية - كلية التربية،
العدد (٤٩)، ص ص ٢٢-١.

٢٤. كيطان، طالب عبد الرضا؛ ورضيم، صلاح عباس. (٢٠٢٣). *الأبعاد الاجتماعية والنفسية لمعاناة أسر ذوي الاحتياجات الخاصة: دراسة ميدانية مطبقة على أسر المعاقين فيزيائياً في محافظة الديوانية*. مجلة القادسية في الآداب والعلوم التربوية، جامعة القادسية، العدد (٤٩).

٢٥. ماسلو، أبراهام. (٢٠٢٢). الدافعية والشخصية. (ترجمة: غلاء سمير أنس). القاهرة: دار الكلمة
٢٦. محمد، كافي. (٢٠١٩). معوقات إرشاد أسر ذوي الاحتياجات الخاصة من وجهة نظر
الأخصائيين. مجلة آفاق علمية، بهرگی (١١)، ثماره (١)، لا ٣٧٩-٣٨٠.

٢٧. معايتة، خليل عبدالرحمان. (٢٠١٣). دهر وونناسی کۆمه لایه تی (چاپی یه کهم). ههولێر:
چاپخانه ی نارین.

٢٨. منصور، تجانی و قول، ئیبراهیم بهیض. (٢٠٢١). إرشاد الأسر ذوي الاحتياجات الخاصة وأهم
المشكلات التي تعاني منها تلك الأسر. مجلة جامعة الجلفة، بهرگی (٥)، ثماره (٢)، لا ٤٩.

٢٩. منصور، طلعت و ئهوانی تر. (٢٠٠٣). أسس علم النفس (چاپی یه کهم). القاهرة: مكتبة
الأنجلو المصرية.

٣٠. مهلاتاهير، شهوبو عهبدولا. (٢٠٢٢). *تبیۆره کانی رێنمایی و دهر ووندرۆستی (چاپی یه کهم)*.
ههولێر: چاپخانه ی نارین.

٣١. نعمان، هلات محمد (٢٠٢٢). الدعم النفسي والاجتماعي لأسر الأفراد ذوي الاحتياجات
الخاصة في مركز محافظة دهوك، المجلة الدولية للعلوم الإنسانية والاجتماعية، العدد (٣٥)،
تموز ٢٠٢٢، ص ص ١٧٧-١٩٤.

سهرچاوه به زمانی ئینگلیزی:

1. Atrup. (2022). Self-acceptance of mothers with special needs children and implications on guidance and counseling. *Proceedings of SEMDIKJAR 5*, Universitas Nusantara PGRI Kediri, Indonesia, 574-582.
2. Emam, M. M., & Abu-Serei, U. S. (2014). Family functioning predictors of self-concept and self-esteem in children at risk for learning disabilities in Oman: Exclusion of parent and gender contribution. *International Education Studies*, 7(10), 89–99. <https://doi.org/10.5539/ies.v7n10p89>
3. Hasan, A. A., & ALsulami, A. (2024). Perceived psychological status among family caregivers of an autistic child: the role of coping strategies and self-esteem as predictors. *Mental Health and Social Inclusion*, 28(5), 792–802. DOI: 10.1108/MHSI-08-2023-0081
4. Myers, D. G., & Twenge, J. M. (2013). *Social psychology* (10th ed.). McGraw-Hill.
5. Sallam, E. A. (2021). Educational program for mentally disabled children and the impact of disability on self-esteem. *Electronic Journal of*

University of Aden for Humanity and Social Sciences, 2(3), 326–340. <https://doi.org/10.47372/ejua-hs.2021.3.114>

6. Self-Acceptance of Mothers with Exceptional Children: A Qualitative Case Study. Journal Name
7. Tmaiza, I. G. M. (2025). Mothers' Attitudes and Treatment Practices Toward Children with Hearing and Speech Difficulties and Their Relationship to Children's Self-Concept in Hebron, Palestine. *Journal of Palestine Ahliya University for Research and Studies*, 4(3), 167–178. DOI: 10.59994/pau.2025.3.167
8. Turnbull, A. P., Turnbull, H. R., Erwin, E. J., & Soodak, L. C. (2006). *Families, disability, and exceptionality: A life cycle approach* (5th ed.). Pearson/Merrill Prentice Hall.

References:

1. Abu Halawa, Muhammad Al-Saeed. (2024). The Challenge of Disability: Concept, Dimensions, Indicators, and its Relationship to Mental Health. Hamdan Bin Mohammed Bin Abdulaziz University Blog. Retrieved from <https://uat.uha.edu.eu/blog/post/alrda-aan-althat-mfhomh-abaaadh-moshraith-aalakth-balsh-alnfsy>
2. Ihsan, Asmaa Muhammad Nabil. (n.d.). Challenges Facing Families of People with Disabilities (A Field Study Applied to a Sample of Families of People with Disabilities in Cairo Governorate). Egyptian Association for Reading and Knowledge, Egypt.
3. Ihsan, Muhammad. (2025). Challenges Facing Families of People with Special Needs. Al-Nabaa Information Network. Retrieved from <https://www.annabaa.org/arabic/health/34335>
4. Bakhsh, Amira Gah. (2008). The Effectiveness of the Integration Method on the Concept of Emotions and Adaptive Behavior among Educable Mentally Retarded Children. Umm Al-Qura University.
5. Buqani, Sabeer. (2011). The Method of Integrating Children with Learning Disabilities. Sulaimani. The Department of Education.
6. Radwan, Muhammad. (2016). Parental Satisfaction with the Integration of Their Children with Learning Disabilities into Regular Schools. *Journal of Educational and Psychological Studies*.

7. Rogers, K. (2005). *Becoming Human: A Psychotherapist's Perspective on Psychotherapy*. Translated by Osama Al-Qaffash. Cairo: Dar Al-Kalima. (Original work published in 1961).
8. Al-Rousan, Farouk. (2014). *Measurement and Diagnostic Methods in Special Education* (5th ed.). Amman: Dar Al-Fikr for Printing and Publishing.
9. Zahran, Hamed Abdel Salam. (2005). *Mental Health and Adjustment* (4th ed.). Alam Al-Kutub.
10. Al-Zahrani, Taghreed Abdel Rahman. (2019). Methods of Dealing with Psychological Stress among Families of Individuals with Special Needs in Light of Some Variables. *Scientific Journal of the Faculty of Education - Assiut University*, Vol. 35, No. 9, pp. 1-42.
11. Al-Zahrani, Abdel Rahman, and Taghreed. (2019). Methods of Dealing with Psychological Stress among Families of Individuals with Special Needs in Light of Some Variables. *Journal of Scientific Research in Education*, 20, pp. 547-570.
12. Al-Sartawi, Zeidan; and Abu Jawda, Rima. (2000). *Early Intervention: Models and Procedures*. Riyadh: Dar Al-Khuraiji for Publishing and Distribution.
13. Al-Sharqawi, Mustafa Khalil. (2002). *Mental Health Science*. Beirut: Dar Al-Nahda Al-Arabiya.
14. Safa, Abu Talib. (2022). *Self-Esteem and its Relationship to Burnout among Educators of People with Special Needs Working in Psycho-Pedagogical Centers* (Master's Thesis in Psychology). Abdelhamid Ibn Badis University - Mostaganem, Faculty of Humanities and Social Sciences.
15. Al-Subhiyin, Ali Musa (2022). Psychological and Social Counseling for Families of People with Disabilities and Methods of Counseling Them. *Arab Network for Psychological Sciences, Yearbook 2022, Issue* (12), pp. 1-15.
16. Al-Siddiqi, Sabah. (2016). *Self-Satisfaction and Self-Efficacy among Mothers of Children with Intellectual Disabilities* (Unpublished Master's Thesis). Kasdi Merbah University - Ouargla, Faculty of Humanities and Social Sciences, Algeria.
17. Al-Fifi, Abdullah bin Sulaiman bin Hadi. (2023). Self-concept characteristics among families of students with disabilities. *Arab Journal of Disability and Talent Sciences, Arab Foundation for Education, Science and Arts*, 7(27), 141-152.

18. Al-Qassabi, Khalifa bin Ahmed, and Al-Mahraziya, Hafsa bint Hamoud. (2022). The contribution of emotional sensitivity to self-acceptance among married female teachers in the North Sharqiyah Governorate of the Sultanate of Oman. International Journal of Educational and Psychological Studies, Volume 11, Issue 3, pp. 518-531.
19. This story is about me, Karim Shahrif (2015) What's the matter with you?
20. Qorhatani, Karim Sharif. (2011). Psychology. Soleimani: Dylan's wife.
21. Qorhatani, Karim Sharif. (2015). Read more about this type. Soleimani: This is what happened.
22. Kasroud, Ammar Al-Tayeb (2007): Scientific research and its methods in the social and behavioral sciences, Dar Al-Mahraj for Publishing, Amman.
23. Kaitan, Talib Abdul Redha and Radhim, Salah Abbas (2023). The social and psychological dimensions of the suffering of families of people with special needs - a field study applied to families of the physically disabled in Al-Diwaniyah Governorate, Al-Qadisiyah Journal of Arts and Educational Sciences, Al-Qadisiyah University - College of Education, Issue (49), pp. 1-22.
24. Kaitan, Talib Abdul Reda; and Radeem, Salah Abbas. (2023). The Social and Psychological Dimensions of the Suffering of Families of People with Special Needs: A Field Study Applied to Families of Physically Disabled Individuals in Al-Diwaniyah Governorate. Al-Qadisiyah Journal of Arts and Educational Sciences, Al-Qadisiyah University, Issue (49).
25. Maslow, Abraham. (2022). Motivation and Personality. (Translated by: Ghala Samir Anas). Cairo: Dar Al-Kalima.
26. Muhammad, Kaki. (2019). Obstacles to Guiding Families of People with Special Needs from the Perspective of Specialists. Afaq Ilmiyah Journal, Issue (11), Volume (1), Nos. 379-380.
27. Mu'ayta, Khalil Abdulrahman. (2013). Dehrounnasi Komalayhti (Print). Erbil: Narin Printing House.
28. Mansour, Tijani and Qul, Ibrahim Bayd. (2021). Guiding families with special needs and the most important problems that these families

- suffer from. Journal of the University of Djelfa, Birgi (5), Jamara (2), No. 49.
29. Mansour, Talaat and Ivani, see. (2003). Foundations of psychology. Cairo: Anglo-Egyptian Library.
30. Malatahir, Shoubi Abdoula. (2022). Turkish technology and diarrhea. Höller: How are you?
31. Noman, Halat Muhammad (2022). Psychological and social support for families of individuals with special needs in the Dohuk Governorate Center, International Journal of Humanities and Social Sciences, Issue (35), July 2022, pp. 177-194.
- Short story in English:
9. Atrup. (2022). Self-acceptance of mothers with special needs children and implications on guidance and counseling. Proceedings of SEMDIKJAR 5, Universitas Nusantara PGRI Kediri, Indonesia, 574-582.
10. Emam, M. M., & Abu-Serei, U. S. (2014). Family functioning predictors of self-concept and self-esteem in children at risk for learning disabilities in Oman: Exclusion of parent and gender contribution. *International Education Studies*, 7(10), 89–99. <https://doi.org/10.5539/ies.v7n10p89>
11. Hasan, A. A., & ALSulami, A. (2024). Perceived psychological status among family caregivers of an autistic child: the role of coping strategies and self-esteem as predictors. *Mental Health and Social Inclusion*, 28(5), 792–802. DOI: 10.1108/MHSI-08-2023-0081
12. Myers, D. G., & Twenge, J. M. (2013). Social psychology (10th ed.). McGraw-Hill.
13. Sallam, E. A. (2021). Educational program for mentally disabled children and the impact of disability on self-esteem. *Electronic Journal of University of Aden for Humanity and Social Sciences*, 2(3), 326–340. <https://doi.org/10.47372/ejua-hs.2021.3.114>
14. Self-Acceptance of Mothers with Exceptional Children: A Qualitative Case Study. Journal Name
15. Tmaiza, I. G. M. (2025). Mothers' Attitudes and Treatment Practices Toward Children with Hearing and Speech Difficulties and Their Relationship to Children's Self-Concept in Hebron, Palestine. *Journal of Palestine Ahliya University for Research and Studies*, 4(3), 167–178. DOI: 10.59994/pau.2025.3.167
16. Turnbull, A. P., Turnbull, H. R., Erwin, E. J., & Soodak, L. C. (2006). Families, disability, and exceptionality: A life cycle approach (5th ed.). Pearson/Merrill Prentice Hall.

